

Persoonlijkheid van moeders als moderator in relaties tussen internaliserende en externaliserende gedragsproblemen bij adolescenten en warme opvoeding door moeders.

Masterthesis
Universiteit Utrecht
Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen
Masterprogramma Orthopedagogiek

Bilo, T. (3536653)
Kamp, M.P. van der (3980162)
Begeleider: Haan, A.D. de
Tweede beoordelaar: Tom Frijns
Cursusjaar: 2013/2014
Datum: 06 juni, 2014

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt een Masterthesis, welke tot stand is gekomen aan de hand van onderzoek naar de samenhang persoonlijkheid, probleemgedrag en opvoeding. Deze thesis is geschreven als afronding van de Master Orthopedagogiek aan de Universiteit Utrecht. Het onderzoek is in samenwerking tussen T. Bilo en M.P. van der Kamp uitgevoerd. Door de exploratieve opzet is ervoor gekozen om alle onderdelen van het onderzoek samen te maken. Beide studenten hebben evenredig veel bijgedragen tot het onderzoek. Hierbij hebben beide studenten het vooral als leerzaam ervaren om de analyses uit te voeren en om samen te werken met een medestudent.

Wij graag van deze gelegenheid gebruik maken om onze begeleider A.D. de Haan en de Universiteit van Utrecht te bedankt voor de intensieve ondersteuning en de kritische feedback. Daarnaast willen we alle ouders en kinderen bedanken die hebben meegewerkt aan het onderzoek. Deze Masterthesis zou niet tot stand zijn gekomen zonder hen.

Abstract

The relations between adolescent internalizing and externalizing problem behaviors and warm parenting have been well established. However, little attention has been given to the extent to which mothers' personality characteristics affect strength of relations between adolescent problem behaviors and maternal parenting. Data from the Flemish Study on Parenting, Personality, and Development were used ($N = 442$). Mothers and adolescents rated adolescents' behavior (Child Behavior Checklist and Youth Self Report) and mothers rated their Big Five personality characteristics (Five-Factor Personality Inventory) and warm parenting (Parental Practices Questionnaire). The results indicated that higher levels of internalizing and externalizing problem behavior, rated by mothers and adolescents, and internalizing problems rated by mothers, but not adolescents, were directly related to lower levels of warm parenting. Higher levels of Extraversion, Emotional Stability, Conscientiousness, Autonomy and especially Agreeableness were directly related to higher levels of warmth. Furthermore, results indicate that relations between more adolescent internalizing problem behaviors and less warm parenting by mothers are less strong for mothers who score lower on extraversion and autonomy. These results can contribute to a better identification of extravert and/or autonomous mothers which can use help in parenting, when their adolescents exhibit internalizing problem behaviors.

Keywords: personality, internalizing and externalizing problem behavior, parenting, warmth, involvement, adolescents

Samenvatting

Er is empirische evidentie voor de relaties tussen internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij adolescenten en warme opvoeding door moeders. Minder aandacht is echter besteed aan de mate waarin persoonlijkheid van moeders een rol speelt in relaties tussen probleemgedrag van adolescenten en opvoeding door moeders. Om deze rol te onderzoeken is gebruik gemaakt van data uit de Vlaamse studie over Opvoeding, Persoonlijkheid en Ontwikkeling ($N = 442$). Moeders en adolescenten beoordeelden het probleemgedrag van adolescenten (Child Behavior Checklist en Youth Self Report) en moeders beoordeelden hun Big Five persoonlijkheidskenmerken (Five-Factor Personality Inventory) en de omvang van warme opvoeding (Parental Practices Questionnaire). Uit deze studie blijkt dat hogere scores op internaliserend en externaliserend probleemgedrag, beoordeeld door moeders en adolescenten, en internaliserend probleemgedrag beoordeeld door moeders, maar niet door adolescenten, gerelateerd zijn aan lagere scores op een warme

opvoeding. Hoge scores op Extraversie, Emotionele Stabiliteit, Consciëntieusheid, Autonomie en vooral Vriendelijkheid zijn direct gerelateerd aan hoge scores op warmte. De relaties tussen meer internaliserend probleemgedrag van adolescenten en minder warmte door moeders zijn minder sterk voor moeders die laag scoren op Extraversie en Autonomie. Deze resultaten kunnen bijdragen aan een betere identificatie van extraverte en autonome moeders die hulp kunnen gebruiken in de opvoeding, wanneer adolescenten internaliserend probleemgedrag vertonen.

Trefwoorden: persoonlijkheid, internaliserend en externaliserend probleemgedrag, opvoeding, warmte, betrokkenheid, adolescenten

Persoonlijkheid van moeders als moderator in relaties tussen internaliserende en externaliserende gedragsproblemen bij adolescenten en warme opvoeding door moeders.

Al veel onderzoek heeft aangetoond dat opvoeding een belangrijke rol speelt in de ontwikkeling van probleemgedrag van jongeren (McLeod, Weisz, & Wood, 2007; Hoeve et al., 2009). Er is minder onderzoek gedaan naar de effecten van probleemgedrag op opvoeding (De Haan, Soenens, Deković, & Prinzie, 2013). Warmte van ouders aan hun adolescente kinderen speelt een belangrijke rol in de gedragsmatige ontwikkeling van de jongere. Zo is warmte in de opvoeding gerelateerd aan een betere ontwikkeling, waaronder hogere prestaties, beter emotioneel welbevinden en meer zelfredzaamheid en zelfvertrouwen (Crouter & Head, 2002; Morris, Cui, & Steinberg, 2013). Warm opvoedgedrag beschrijft de mate waarin ouders betrokken zijn in de opvoeding, waardering hebben voor wat het kind doet, ze zich ervan bewust zijn wat hun kind bezighoudt en ze hun kind knuffelen en kussen (Robinson, Mandlco, Olsen, & Hart, 1995). Adolescenten van ouders die minder warmte vertonen, hebben slechtere schoolprestaties en vertonen meer externaliserend en internaliserend probleemgedrag (Crouter & Head, 2002; Holmbeck, Paikoff, & Brooks-Gunn, 1995; Deković, Janssens, & van As, 2003). Externaliserend probleemgedrag kan omschreven worden als storend, hyperactief, ongehoorzaam of agressief gedrag dat naar buiten is gericht en inwerkt op de externe omgeving (Campbell, Shaw, & Gilliom, 2000; Eisenberg et al., 2001; Hinshaw, 1987). Internaliserend probleemgedrag beschrijft juist teruggetrokken, angstig, geremd of depressief gedrag. Deze gedragingen zijn naar binnen gericht en werken in op de interne psychologische omgeving van het kind (Campbell et al., 2000; Eisenberg et al., 2001; Hinshaw, 1987). Gezien de belangrijke effecten van warmte van ouders op de ontwikkeling van adolescenten, is het belangrijk om meer helderheid te krijgen waarom de ene moeder meer warmte toepast in de opvoeding dan de ander. Omdat de rol theorie, die het verschil beschrijft in de manier waarop moeders en vaders opvoeden, aanduidt dat moeders vaker warmer opvoeden dan vaders (Hosley & Montemayor, 1997; Russel et al., 1998) zal dit onderzoek zich richten op de opvoeding door moeders. Moeders worden immers als primaire opvoeders gezien (LeMasters & DeFrain, 1989). Ons onderzoek heeft als hoofddoel om meer kennis te genereren over de factoren die een rol spelen in de mate waarin moeders warmte tonen in de opvoeding. Kennis hierover zou kunnen bijdragen aan een betere identificatie van moeders die hulp kunnen gebruiken bij hun opvoeding, wanneer jongeren probleemgedrag vertonen.

Persoonlijkheid moeders en warmte

Het procesmodel van Belsky (1984) stelt dat de manier waarop ouders hun kinderen opvoeden wordt beïnvloed door het karakter en gedrag van het kind, door de persoonlijkheidskenmerken van ouders en door omgevingsfactoren. De persoonlijkheid van ouders zou hierbij de belangrijkste determinant zijn van ouderschap. Ook in onderzoek van de Haan, Prinzie, en Deković (2012) wordt gevonden dat persoonlijkheidskenmerken van ouders en kinderen gerelateerd zijn aan lagere scores op warmte van moeders. De laatste twintig jaar is er onder wetenschappers consensus ontstaan over de structuur waarin persoonlijkheidskenmerken verdeeld kunnen worden: de 'Big Five' (Goldberg, 1990; McCrae & Costa, 1999; Shiner, R. & Caspi, A., 2003). Persoonlijkheid wordt in dit model geoperationaliseerd naar vijf kenmerken. Extraversie verwijst naar het interpersoonlijke gedrag van een persoon dat naar buiten toe is gericht. Een extravert persoon is iemand die over het algemeen actief, assertief en energiek is. Vriendelijkheid verwijst naar het empathisch vermogen van een persoon voor wensen en noden van een ander. Een vriendelijk persoon is iemand die over het algemeen altruïstisch, betrouwbaar en bescheiden is. Consciëntieusheid verwijst onder andere naar de mate waarin iemand georganiseerd en gestructureerd te werk kan gaan en in hoeverre een persoon doorzettingsvermogen en taak- en doelgericht gedrag vertoont. Een consciëntieus persoon is iemand die over het algemeen veel zelf-controle heeft. Emotionele stabiliteit verwijst naar de mate waarin iemand ontspannen, kalm en stabiel is. Een emotioneel persoon ervaart weinig woede, vijandigheid, prikkelbaarheid, verdriet en zorgen. Autonomie verwijst naar het vermogen om zelfstandig beslissingen te nemen. Een autonoom persoon laat zich niet beïnvloeden door sociale druk, heeft een onafhankelijke mening en doet graag nieuwe (onafhankelijke) ideeën op (Hendriks, Hofstee, & De Raad, 1999a; Hendriks, Hofstee, & De Raad, 1999b; Hendriks, Hofstee, & De Raad, 2002).

Uit onderzoek is gebleken dat de manier waarop ouders hun kinderen opvoeden samenhangt met de persoonlijkheidskenmerken van ouders (Belsky, Crnic, & Woodworth, 1995; De Haan et al., 2009; Metsäpelto & Pulkkinen, 2003; Vondra, Sysko, & Belsky, 2005). Er zijn verschillende onderzoeken die relaties aantonen tussen persoonlijkheidskenmerken en opvoedgedrag van moeders bij kinderen (o.a. Clark, Kochanska, & Ready, 2000; Smith et al., 2007). Tevens is er onderzoek naar persoonlijkheid en opvoedgedrag van moeders bij adolescenten (De Haan et al., 2009; 2012). Een recente meta-analyse van Prinzie, Stams, Deković, Reijntjes, en Belsky (2009) heeft het belang aangetoond van persoonlijkheidskenmerken in opvoeding. Meer extraversie, vriendelijkheid,

consciëntieusheid, autonomie en emotionele stabiliteit is gerelateerd aan meer warmte. Deze relaties worden bij zowel zelfrapportages als observaties door ouders gevonden. Recent longitudinaal onderzoek naar ouders van adolescenten heeft een associatie van ouderlijke extraversie, vriendelijkheid, consciëntieusheid en emotionele stabiliteit met meer warmte aangetoond (De Haan et al., 2012).

Probleemgedrag en warmte

Bell (1968) heeft theoretische aanwijzingen gevonden voor een effect van het karakter en gedrag van kinderen op de manier waarop ouders opvoeden. In navolging hiervan zijn er onderzoeken waarin is aangetoond dat lagere niveaus van internaliserend en externaliserend probleemgedrag gerelateerd is aan een hoog niveau van ouderlijke warmte (Barnes & Farrell, 1992; Herman & McHale, 1993; Patterson et al., 1989). In meer recente studies wordt dit verband ook gevonden. Hafen en Laursen (2009) vonden relaties tussen meer internaliserend en externaliserend probleemgedrag bij adolescenten en minder warmte in de opvoeding. De gevonden relaties tussen internaliserend gedrag en ouderlijke betrokkenheid waren echter klein en daarnaast werd er in deze studie geen gebruik gemaakt van een random steekproef. In enkele studies werd gevonden dat moeders minder betrokken zijn als adolescente meisjes externaliserend probleemgedrag vertonen (Huh, Tristan, Wade, & Stice, 2006), minder betrokken zijn als er sprake is van internaliserende problemen (Barrera et al., 2002) en minder warmte tonen als adolescenten agressief gedrag vertonen (De Haan et al., 2013). Om meer bewijs te vinden voor relaties tussen probleemgedrag en opvoeding zal dit onderzoek specifiek kijken naar relaties tussen internaliserend of externaliserend probleemgedrag en de mate waarin moeders warm opvoeden. In deze studie zijn zowel moederrapportages als adolescentenrapportages van probleemgedrag geïnccludeerd. Adolescenten zijn betere informanten van hun eigen gedragingen dan hun ouders (Sourander, Helstela, & Helenius, 1999). Maar het is tevens belangrijk te weten in hoeverre de ervaring van moeders van het probleemgedrag van adolescenten aan warmte is gerelateerd omdat opvoeding voor een deel een reactie is op het gedrag van hun kinderen (Hafen & Laursen, 2009).

Persoonlijkheid als moderator

De huidige studie onderzoekt of er een effect is van persoonlijkheidskenmerken van moeders op relaties tussen internaliserend of externaliserend probleemgedrag van adolescenten en warmte door moeders. Specifieke combinaties van probleemgedrag van adolescenten en persoonlijkheidskenmerken van moeders zouden kunnen werken als beschermende of risicovolle factoren in warm opvoedgedrag. Er is onderzoek van Caspi en Moffit (1993) waarin gebruik wordt gemaakt van de theorie die schetst dat verschillen in

persoonlijkheid beter naar voren komen wanneer iemand in een toestand is waarin verandering gaande is. Persoonlijkheid uit zich sterker wanneer iemand een onverwachte of onzekere nieuwe situatie mee maakt en hij/zij gedwongen wordt om zijn/haar gedrag te veranderen wanneer eerdere reacties op deze nieuwe situaties niet helpen. Persoonlijkheid is sterk gerelateerd aan iemands reactie op tegenspoed, stress en uitdaging (Bouchard, Guillemette, & Landry-Léger, 2004; Connor-Smith & Flachsbart, 2007). Individuele verschillen worden versterkt onder stress (Caspi & Moffit, 1993), omdat persoonlijkheidskenmerken de manier waarop mensen met stressvolle situaties omgaan beïnvloedt (Bolger & Zuckerman, 1995). Ouderschap kan vaak uitdagend zijn en aanleiding geven tot stress. Het hebben van kinderen met een moeilijk temperament en moeilijk gedrag kan reden geven tot doordringende en dagelijkse stress (Coplan, Bowker, & Cooper, 2003; Gallagher, 2002; Oestberg & Hagekull, 2000; Rothbart & Putnam, 2002). Wanneer een moeder gedragsproblematiek mee maakt van haar zoon of dochter zal ze haar gedrag moeten aanpassen aan deze omstandigheden, maar vaak weten ouders niet goed op welke manier ze zich goed kunnen aanpassen. Zo zijn emotioneel instabiele moeders minder goed in staat om met stressvolle situaties om te gaan (De Haan et al., 2012). Personen met weinig emotionele stabiliteit herstellen langzamer van stress en reageren minder adaptief op stress dan emotioneel stabiele personen (David & Suls, 1999). Meer consciëntieuze personen handelen over het algemeen zorgvuldig en goed georganiseerd (Watson & Hubbard, 1996), toe te schrijven aan een actieve taak-georiënteerde coping (Lee-Baggley, Preece, & DeLongis, 2005). Internaliserend en externaliserend probleemgedrag kan zorgen voor een situatie die onverwacht en/of onzeker is voor een moeder. Het is plausibel dat persoonlijkheid van moeders als moderator dient in relaties tussen probleemgedrag bij adolescentie en warme opvoeding door moeders. Deze relaties zijn in onderzoek nog niet eerder empirisch getoetst.

Onderzoeksvragen en Hypothesen

Gebruikmakend van de procesmodel van Belsky (1984) zal dit onderzoek zich richten op relaties tussen externaliserend en internaliserend probleemgedrag (kind kenmerken) en warme opvoeding door moeders en de modererende rol van persoonlijkheidskenmerken van moeders op deze relaties. Tevens worden de hoofdeffecten van persoonlijkheidskenmerken van moeders onderzocht. De hoofdvraag van het huidige onderzoek luidt: 'In hoeverre hebben de persoonlijkheidskenmerken een modererend effect op relaties tussen internaliserend en externaliserend probleemgedrag van adolescenten en warmte van moeders.

Samengevat wordt, op basis van eerder onderzoek (Prinz et al., 2009; De Haan et al., 2012) verwacht dat meer extraverte, vriendelijke, autonome, consciëntieuze en emotionele stabiele

moeders hun adolescenten meer warm opvoeden. Er wordt verwacht dat meer externaliserend en internaliserend probleemgedrag bij adolescenten gerelateerd is aan minder warme opvoeding door moeders (Hafen & Laursen 2009; Huh et al., 2006; Barrera et al., 2002; De Haan et al., 2013). Op basis van de theorie van Caspi en Moffit (1993) en onderzoek van David & Suls (1999), Watson & Hubbard (1996) en Lee-Baggley, Preece, & DeLongis (2005) wordt verwacht dat relaties tussen meer internaliserend of externaliserend probleemgedrag van adolescenten en minder warm opvoeden door moeders sterker zijn voor moeders die lager scoren op de persoonlijkheidskenmerken autonomie, extraversie en vriendelijkheid, consciëntieusheid en emotionele stabiliteit. Wegens schaars empirisch onderzoek hiernaar zijn deze verwachtingen tentatief.

Methoden

Populatie en steekproef

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van data uit de longitudinale Vlaamse studie over Opvoeding, Persoonlijkheid en Ontwikkeling (Prinzie et al., 2003), welke is begonnen in 1999. Destijds is willekeurig een proportioneel gestratificeerde steekproef van kinderen geselecteerd. Eerst werden scholen uit het reguliere onderwijs geselecteerd. Binnen de scholen die medewerking verleenden, werden vervolgens uit iedere leeftijdsgroep (vier-, vijf-, zes- en zevenjarigen) ouders met de Belgische nationaliteit schriftelijk uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek ($N = 800$). De namen van kinderen geboren vóór 31 maart zijn alfabetisch gerangschikt en hieruit zijn steeds het tweede en één na laatste kind geselecteerd. Van de uitgenodigde gezinnen stemden 674 in met deelname (649 moeders, 632 vaders; 92,5% tweeoudergezinnen). Er waren 337 jongens en 337 meisjes. Het aantal kinderen in de gezinnen varieerde tussen de één en zeven (gemiddelde 2.4).

Voor deze studie zijn data gebruikt van de zesde (2009) meting waarbij zowel adolescent als moeders heeft deelgenomen ($n = 442$, 52.7% meisjes). De leeftijd van de adolescenten tijdens deze meting varieerde tussen de 13 -en 18 jaar oud ($M = 15.5$ jaar, $SD = 1.2$). De leeftijd van de moeders varieerde tussen de 35 en 60 jaar, ($M = 44.7$ jaar, $SD = 3.6$). Het opleidingsniveau van moeders was in procenten: middelbaar beroepsonderwijs (10.4%), hoger beroepsonderwijs (67.4%), universitair onderwijs (20.8%).

Onderzoeksinstrumenten

Persoonlijkheid. Persoonlijkheid van de moeder is meten met zelfrapportages op de Five-Factor Personality Inventory (FFPI; Hendriks, Hofstee, & De Raad, 1999a). De FFPI bestaat uit 100 items. Moeders beoordeelden de items op een 5-punten schaal van 1 (helemaal niet van toepassing) tot 5 (helemaal wel van toepassing). De FFPI bestaat uit vijf dimensies en

iedere dimensie bestaat uit 20 items. Voorbeeld items en cronbach's alfa's voor de verschillende dimensies zijn: Extraversie, $\alpha = .89$: 'Neemt tijd voor een praatje'; Vriendelijkheid, $\alpha = .83$: 'Houdt rekening met andermans gevoelens'; Consciëntieusheid, $\alpha = .85$: 'Houdt van orde en regelmaat'; Emotionele stabiliteit, $\alpha = .91$: 'Denkt dat alles wel goed komt'; Autonomie, $\alpha = .84$: 'Beslist op eigen verantwoordelijkheid'. De COTAN heeft in 1999 de betrouwbaarheid van de FFPI als 'goed' beoordeeld. De begripsvaliditeit wordt als 'voldoende' beoordeeld en de criteriumvaliditeit als onvoldoende wegens het gebrek aan onderzoek (COTAN, 1999). In de normale populatie scoren de schalen en factorscores hoge interne consistentie, substantiële stabiliteit en goede construct validiteit (Hendriks et al., 1999a, 1999b, 2002).

Warmte. Warmte van moeders is gemeten met de Parenting Practices Questionnaire (PPQ; Robinson, Mandleco, Olsen, & Hart, 1995). Dit is een vragenlijst waarbij de moeder elf items over warmte en betrokkenheid invult. De vragen worden gescoord op een 5-punten schaal van 1 (nooit) tot 5 (altijd). Voorbeelditems zijn: 'Ik moedig mijn kind aan om over zijn/haar problemen te praten' en 'Ik ken de namen van de vriendjes van mijn kind'. De PPQ is een valide instrument met een interne betrouwbaarheid op subschaalniveau van .75-.91 (Locke & Prinz, 2002). In de huidige steekproef is de Cronbach's alfa .86.

Probleemgedrag. Externaliserend en internaliserend probleemgedrag van jongeren is gemeten met zelfrapportages op de Youth Self-Report (YSR; Achenbach, 1991) en met moederrapportages op de Child Behavior Checklist (CBCL; Achenbach, 1991). De YSR en CBCL zijn lijsten met beschrijvingen van bepaalde gedragingen en eigenschappen van jongeren en worden door de adolescent (YSR) of ouders (CBCL) ingevuld. Externaliserend gedrag bestaat uit de subschalen Agressie en Regeloverschrijdend gedrag. Agressief gedrag bestaat uit 17 items (YSR)/20 items (CBCL) en Regeloverschrijdend gedrag uit 15 items (YSR)/13 items (CBCL). De vragen worden gescoord op een 3-punten schaal van 0 (helemaal niet van toepassing) tot 2 (duidelijk of vaak van toepassing). Voorbeelditems zijn: Agressie: 'Ik maak veel ruzie'/'Maakt veel ruzie'; Regeloverschrijdend gedrag: 'Ik houd me niet aan de regels op school, thuis, of ergens anders'/'Houdt zich niet aan de regels op school, thuis, of ergens anders'.

Internaliserend probleemgedrag bestaat uit de subschalen angstig/depressief, teruggetrokken/depressief, en somatische klachten. Angstig/depressief gedrag bestaat uit 13 items (YSR en CBCL), teruggetrokken/depressief uit 8 items (YSR en CBCL) en somatische klachten uit 10 items (YSR)/11 items (CBCL). De vragen worden gescoord op een 3-punten schaal van 0 (helemaal niet van toepassing) tot 2 (duidelijk of vaak van toepassing).

Voorbeelditems zijn: angstig/depressief: 'Ik huil veel'/'Huilt veel'; teruggetrokken/depressief: 'Er is heel weinig wat ik leuk vind'/'Er is weinig wat hij/zij leuk vindt'; somatische klachten: 'Ik heb last van nachtmerries'/'Heeft nachtmerries'. De YSR en CBCL zijn gevalideerde instrument met voldoende betrouwbaarheid en validiteit (Achenbach, 1991; Verhulst et al., 1996). De COTAN heeft in 1999 de begripsvaliditeit en criteriumvaliditeit van de YSR en CBCL als 'voldoende' beoordeeld. De betrouwbaarheid wordt als 'goed' (YSR) en 'onvoldoende' (CBCL) beoordeeld (COTAN, 1999). De beoordeling 'goed'/'onvoldoende' betreft hier alleen de totaalscores Internaliseren, Externaliseren en Totale probleemscore. De betrouwbaarheid van de overige schalen is wisselend en soms onvoldoende. In de huidige steekproef is de Cronbach's alfa voor de schalen: Externaliserend gedrag, $\alpha = .85$ (YSR), $\alpha = .90$ (CBCL); Internaliserend gedrag, $\alpha = .88$ (YSR)/ $\alpha = .84$ (CBCL).

Datapreparatie

Allereerst zijn een aantal assumpties getest en is er gecontroleerd voor missende waarden. Vervolgens is met behulp van een correlatie-analyse onderzocht in hoeverre warmte, internaliserend/externaliserend gedrag, de vijf persoonlijkheidsdimensies, sekse en leeftijd van adolescenten en moeders met elkaar samenhangen. Wanneer sekse en leeftijd significant samenhangen met andere variabelen zijn deze als controlevariabelen meegenomen in de verdere analyses.

In een stapsgewijze regressie-analyse zijn de hoofd- en moderatie- effecten gemeten op warmte. Voor deze analyses zullen alle variabelen, behalve sekse (jongen= 0 en meisje= 1), gestandaardiseerd worden omdat de variabelen dan met elkaar te vergelijken zijn. In stap één zijn de relevante achtergrondvariabelen (sekse) en de hoofdeffecten van internaliserend/externaliserend gedrag en de vijf persoonlijkheidsdimensies toegevoegd. Om de moderatie-effecten te toetsen, zijn in stap twee de interactie-variabelen tussen internaliserend/externaliserend gedrag en elk van de vijf persoonlijkheidsdimensies toegevoegd. Aangezien het onderzoek zich zowel op de rapportage van adolescenten als de rapportage door moeders richt worden hier aparte analyses voor uitgevoerd.

Resultaten

Om de kwaliteit van de data vast te stellen zijn alle vragenlijsten onderzocht op missende waarden en codeerfouten. Bijlage 1 laat zien dat het percentage missende waarden en codeerfouten bij alle vragenlijsten erg klein is. Daarom is er besloten om niets te doen met de missende waarden en codeerfouten. Vervolgens is gekeken of er aan de assumpties voor een multiple regressie voldaan wordt. Met uitzondering van de schalen voor internaliserend en

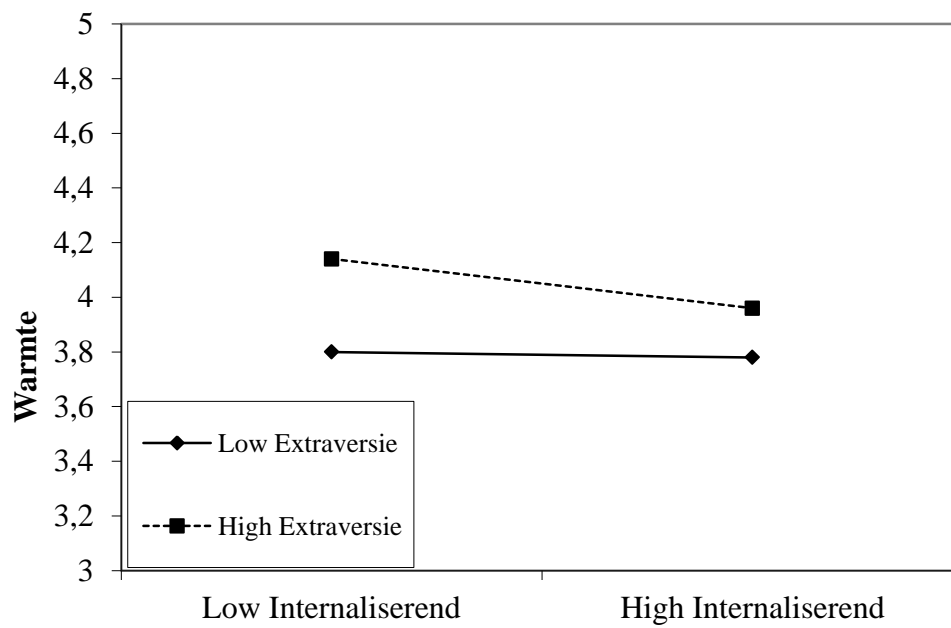
externaliserend gedrag zijn de persoonlijkheidsschalen en de schaal warmte normaal verdeeld en zijn er geen uitschieterende waarden. Er wordt voldaan aan de assumptie voor heteroscedasticiteit.

In Tabel 1 zijn de correlaties tussen alle variabelen en de gemiddelden en standaarddeviaties gepresenteerd. Moeders die hoger scoorden op extraversie, vriendelijkheid, consciëntieusheid, emotionele stabiliteit en autonomie vertoonden meer warmte in de opvoeding. Moeders voedden minder warm op als hun kinderen meer internaliserend of externaliserend gedrag vertoonden. De gemiddelde scores van internaliserend of externaliserend gedrag waren bij rapportages van adolescenten dubbel zo hoog als bij rapportages van moeders. Ook werden een tweetal achtergrondvariabelen meegenomen voor de analyse. Hierbij bleek sekse een voorspeller te zijn van meer warmte in de opvoeding door moeders. Meisjes scoorden hoger op warmte door moeders ($M = 4.08$) dan jongens ($M = 3.91$). Hierom is sekse als controlevariabele meegenomen in de verdere analyses. Er bleek geen samenhang te zijn tussen leeftijd van moeders of adolescenten op warmte door moeders.

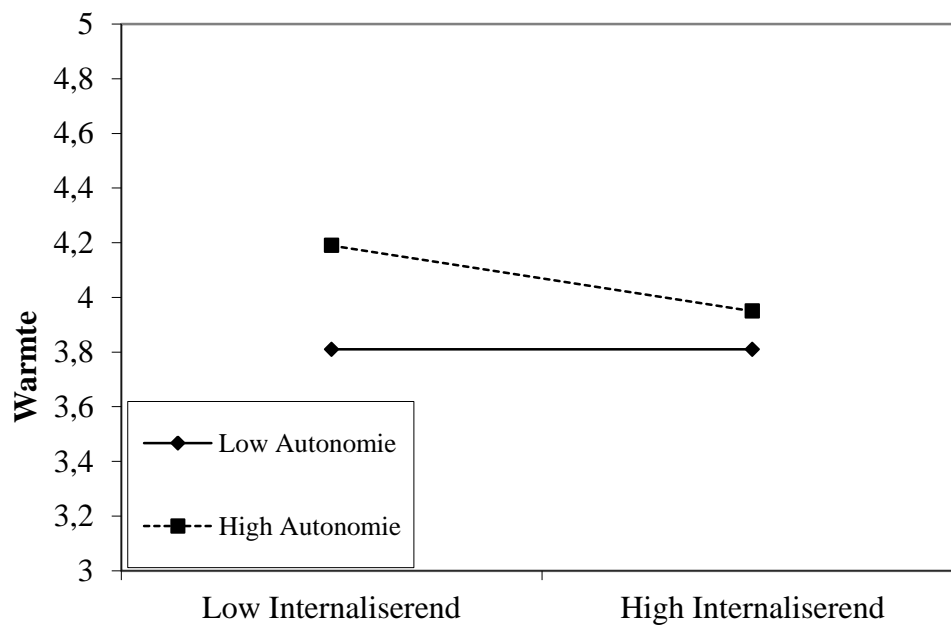
Hoofd- en interactie-effecten voor internaliserend en externaliserend gedrag

Resultaten van de regressie-analyses (Tabel 2 en 3) geven aan dat moeders die hoger scoorden op extraversie, vriendelijkheid, consciëntieusheid, emotionele stabiliteit en autonomie meer warmte vertoonden. Daarnaast waren meer internaliserende symptomen gerelateerd aan minder warmte bij rapportages van moeders maar niet bij rapportages van adolescenten. Meer externaliserende symptomen waren zowel voor moeders als voor adolescenten geassocieerd aan minder warmte.

Er zijn twee significante interactie-effecten gevonden bij rapportages van moeders. Zo is een moderatie effect gevonden voor extraversie en autonomie op de relaties tussen internaliserend probleemgedrag en warmte in de opvoeding. Om de interactie-effecten te interpreteren zijn deze geplot, zie Figuur 1 en 2. De relaties tussen meer internaliserend probleemgedrag van adolescenten en minder warmte zijn minder sterk voor moeders die laag scoren op Extraversie en Autonomie. De resultaten suggereren dat relaties tussen meer internaliserend probleemgedrag van adolescenten en minder warmte door moeders minder sterk zijn voor moeders die laag scoren op Extraversie en Autonomie. Voor vriendelijkheid, consciëntieusheid en emotionele stabiliteit zijn er geen significante interactie-effecten gevonden met internaliserend gedrag bij moeders. Ook zijn er geen relaties gevonden tussen persoonlijkheid en internaliserend gedrag bij adolescenten. Daarnaast heeft persoonlijkheid geen modererend effect op relaties tussen externaliserend gedrag en warmte in de opvoeding voor zowel moeders als adolescenten.

Figuur 1. Moderatie-effect van extraversie op de relaties tussen internaliserend probleemgedrag en warmte in de opvoeding.

Figuur 2. Moderatie-effect van autonomie op de relaties tussen internaliserend probleemgedrag en warmte in de opvoeding.

Tabel 1

Samenvatting van intercorrelaties, gemiddelden en standaardafwijkingen voor scores op sekse, leeftijd, internaliserend en externaliserend probleemgedrag (YSR en CBCL) en de Big 5 persoonlijkheidskenmerken

Maat	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	M	SD
1. Warmte	-													4,00	0,53
2. Sekse	,16**	-												0,53	0,50
3. Leeftijd adolescenten	,00	,05	-											15,54	1,17
4. Leeftijd moeders	-,01	,04	,23**	-										44,68	3,57
5. Internaliserend (YSR)	-,01	,19**	,14**	,04	-									10,60	7,97
6. Externaliserend (YSR)	-,15**	-,10*	,11*	,05	,33**	-								10,24	6,50
7. Internaliserend (CBCL)	-,17**	-,04	-,04	-,01	,39**	,15**	-							4,88	5,25
8. Externaliserend (CBCL)	-,16**	-,14**	-,09	-,02	,04	,48**	,41**	-						5,18	6,20
9. Extraversie	,27**	,03	-,02	-,06	-,16**	-,08	-,26**	-,11*	-					73,00	9,74
10. Vriendelijkheid	,31**	,02	-,03	,09	,01	-,10*	-,06	-,12*	,15**	-				83,24	7,13
11. Consciëntieusheid	,22**	,07	,10*	,02	,01	-,12*	-,07	-	-,14**	,36**	-			77,31	8,00
12. Emotionele stabiliteit	,27**	,11	,00	,00	-,15**	-,18**	-,28**	-	,54**	,28**	,23**	-		74,49	10,04
13. Autonomie	,28**	,13**	,01	,04	-,08	-,07	,20**	-,10*	,57**	,03	,11	,60**	-	68,92	8,25

Noot: Intercorrelaties voor adolescenten en moeders (n = 442). Voor alle schalen geldt, hoge scores zijn indicatief voor een hogere reactie in de richting van het onderzochte construct. YSR = Youth Self Report; CBCL = Child Behavior Check List. * $p < .05$. ** $p < .01$.

Tabel 2

Hiërarchische multiple regressie analyse om warmte te voorspellen aan de hand van Internaliserend gedrag van adolescenten en persoonlijkheidskenmerken van moeders, gerapporteerd door adolescenten en moeders

variabele	Warmte (zelfrapportage)					
	Adolescenten			Moeders		
	B	SE	β	B	SE	β
Extraversie						
Sekse	,17	,05	,16**	,15	,05	,14**
Int	-,00	,03	-,00	-,05	,03	-,10*
Ex	,14	,02	,27***	,13	,03	,25***
Int x Ex	,04	,03	,06	-,04	,02	-,12*
R^2	,10			,11		
F	11,98***			17,00***		
ΔR^2	,00			,01		
ΔF	1,74			5,29*		
Vriendelijkheid						
Sekse	,18	,04	,17***	,15	,05	,15**
Int	-,03	,02	-,05	-,08	,02	-,14**
Vrie	,16	,02	,31***	,16	,02	,30***
Int x Vrie	,02	,02	,04	,02	,02	,04
R^2	,13			,14		
F	15,87***			23,58***		
ΔR^2	,00			,00		
ΔF	,79			,93		
Conscëntieusheid						
Sekse	,17	,05	,16**	,14	,05	,14**
Int	-,02	,03	-,04	-,08	,02	-,15**
Con	,11	,02	,22***	,10	,02	,20***
Int x Con	,00	,02	,01	,03	,02	,05
R^2	,08			,09		
F	8,85***			13,88***		
ΔR^2	,00			,00		
ΔF	,03			1,12		
Emotionele stabiliteit						
Sekse	,15	,05	,14**	,13	,05	,13**
Int	-,00	,03	-,01	-,05	,03	-,10*
Emo	,13	,03	,25***	,12	,03	,22***
Int x Emo	-,01	,02	-,02	-,02	,02	-,06
R^2	,09			,10		
F	10,64***			15,06***		
ΔR^2	,00			,00		
ΔF	,16			1,30		
Autonomie						
Sekse	,14	,05	,14**	,13	,05	,12*
Int	-,01	,03	-,02	-,06	,02	-,11*
Auto	,14	,02	,26***	,13	,03	,25***

variabele	B	SE	β	B	SE	β
Int x Auto	-,03	,02	-,05	-,06	,02	-,13**
R^2	,10			,11		
F	11,73***			17,70***		
ΔR^2	,00			,02		
ΔF	1,06			7,27**		

Noot: Int = Internaliserend; Ex = Extraversie; Vrie = Vriendelijkheid; Con = Conscëntieusheid; Emo = Emotionele stabiliteit; Auto = Autonomie.

Controle variabele toegevoegd sekse.

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Tabel 3

Hiërarische multiple regressie analyse om warmte te voorspellen aan de hand van externaliserend gedrag van adolescenten en persoonlijkheidskenmerken van moeders, gerapporteerd door adolescenten en moeders

variabele	Warmte (zelfrapportage)					
	Adolescenten			Moeders		
	B	SE	β	B	SE	β
Extraversie						
Sekse	,15	,05	,15**	,14	,05	,13**
Ext	-,06	,02	-,11*	-,06	,02	-,12*
Ex	,14	,02	,26***	,14	,02	,26***
Ext x Ex	-,00	,02	-,01	-,03	,02	-,06
R^2	,11			,11		
F	13,70***			17,76***		
ΔR^2	,00			,00		
ΔF	,01			1,60		
Vriendelijkheid						
Sekse	,16	,05	,15**	,14	,05	,14**
Ext	-,05	,02	-,10*	-,06	,02	-,11*
Vrie	,16	,02	,30***	,16	,02	,30***
Ext x Vrie	,03	,02	,07	,03	,02	,07
R^2	,14			,13		
F	16,94***			21,87***		
ΔR^2	,01			,01		
ΔF	2,29			2,43		
Conscëntieusheid						
Sekse	,15	,05	,14**	,13	,05	,13**
Ext	-,06	,03	-,11*	-,06	,03	-,12*
Con	,11	,02	,20***	,10	,03	,19***
Ext x Con	,02	,02	,03	,01	,03	,02
R^2	,09			,08		
F	10,08***			12,45***		
ΔR^2	,00			,00		
ΔF	,43			,10		
Emotionele stabiliteit						
Sekse	,14	,05	,13**	,12	,05	,12*

variabele	B	SE	β	B	SE	β
Ext	-,05	,03	-,09*	-,05	,03	-,09
Emo	,12	,02	,23***	,12	,03	,23***
Ext x Emo	,02	,02	,04	,03	,02	,08
R^2	,10			,09		
F	11,71***			14,75***		
ΔR^2	,00			,01		
ΔF	,74			2,36		
Autonomie						
Sekse	,13	,05	,12**	,11	,05	,11*
Ext	-,06	,02	-,12*	-,07	,02	-,12**
Auto	,14	,02	,26***	,14	,02	,26***
Ext x Auto	-,00	,03	-,01	-,03	,02	-,05
R^2	,11			,11		
F	13,52***			18,21***		
ΔR^2	,00			,00		
ΔF	,02			1,17		

Noot: Ext = Externaliserend; Ex = Extraversie; Vrie = Vriendelijkheid; Con = Consciëntieusheid; Emo = Emotionele stabiliteit; Auto = Autonomie. Controle variabele toegevoegd sekse.

* $p < .05$. ** $p < .01$. *** $p < .001$.

Discussie

In deze studie is onderzocht in hoeverre de persoonlijkheidskenmerken van moeders de relaties tussen internaliserend en externaliserend probleemgedrag en de mate waarin moeders warm opvoeden beïnvloeden. Huidig onderzoek levert nieuwe inzichten op om moeders met bepaalde persoonlijkheidskenmerken te kunnen identificeren die hulp kunnen gebruiken in hun opvoeding van adolescenten met probleemgedrag. Door alle vijf de persoonlijkheidskenmerken individueel mee te nemen in de analyse is het mogelijk om aan te geven welke kenmerken specifiek een rol spelen in relaties tussen probleemgedrag en opvoeding.

In eerste instantie is gekeken naar relaties tussen persoonlijkheid van moeders en de mate waarin moeders warm opvoeden. Zowel uit de rapportages door moeders als de rapportages door adolescenten blijkt dat moeders die hoger scoorden op extraversie, vriendelijkheid, consciëntieusheid, autonomie en emotionele stabiliteit meer warmte rapporteerden in de opvoeding. Moeders die hoog scoorden op deze persoonlijkheidsdimensies zijn beter in staat om positieve interacties met hun kind te beginnen en te onderhouden en om adequaat te reageren op signalen van hun kind (Losoya, Callor, Rowe, & Goldsmith, 1997). Tevens zijn ze beter in staat om te zorgen voor een meer consistente en gestructureerde omgeving waarin hun kind wordt opgevoed. Eerdere studies

hebben aangetoond dat positieve emoties door moeders verband houden met deze persoonlijkheidskenmerken (Smith et al. 2007). Deze positieve emotionele uitingen zijn op hun beurt gerelateerd aan meer sensitiviteit van moeders tijdens moeder-kind interacties (Prinz et al., 2009). In deze studie zijn kleine tot gemiddelde effecten tussen persoonlijkheid van moeder en ouderschap aangetoond. Volgens McCartney en Rosenthal (2000) zijn ook kleine effecten van belang omdat verschillende persoonlijkheidskenmerken in meerdere of mindere mate belangrijk zijn op bepaalde momenten in ouderschap en de ontwikkeling van kinderen. De effecten van persoonlijkheid (en ouderschap) kunnen opeenstapelen gedurende het leven van een kind. Belsky (1984) heeft met zijn procesmodel van ouderschap aangetoond dat niet alleen psychologische kenmerken maar ook contextuele factoren een rol spelen in het vormgeven van ouderschap. De kleine effecten zouden verklaard kunnen worden doordat het voorspellen van warm en betrokken gedrag afhankelijk is van meerdere factoren. Een moeilijk temperament of een depressie bij moeders zou bijvoorbeeld een modererende werking kunnen hebben op de onderzochte relaties (Prinz et al., 2009).

In navolging van eerdere onderzoeken (De Haan et al., 2013; Huh et al., 2006; Hafen & Laursen, 2009) en in lijn met de hypothese is gevonden dat meer internaliserend en externaliserend gedrag bij adolescenten gerelateerd waren aan minder warmte in de opvoeding door moeders. Bij adolescenten die agressief gedrag laten zien hebben ouders de neiging om te gaan twijfelen over hun effectiviteit als opvoeder waardoor zij in hun competentie aangetast worden en zich minder verbonden gaan voelen met de jongere. Een gevolg hiervan is dat moeders minder warm zijn en meer gebruik maken van disciplinaire maatregelen in de opvoeding (De Haan et al., 2013). Bij rapportages door adolescenten zijn er geen relaties gevonden tussen internaliserend gedrag bij adolescenten en warmte door moeders. Dit is opvallend aangezien er wel relaties met externaliserend gedrag zijn gevonden en er bij rapportages van moeders zowel een relaties tussen internaliserend gedrag als externaliserend gedrag en warmte gevonden is. Mogelijk hangt dit ermee samen dat de emotionele intelligentie bij adolescenten met internaliserend gedrag minder goed ontwikkeld is waardoor jongeren minder goed om kunnen gaan met affectieve uitingen van moeders en de eigen gedachten hierover. Hierdoor zouden adolescenten minder ontvankelijk kunnen zijn voor warmte in de opvoeding (Rieffe, Oosterveld, Miers, Terwogt, & Ly, 2008; Shrivastava & Mukhopadhyay, 2009).

In tegenstelling tot onze verwachtingen suggereren de resultaten van ons onderzoek dat relaties tussen meer internaliserend probleemgedrag van adolescenten en minder warmte

door moeders minder sterk zijn voor moeders die laag scoren op Extraversie en Autonomie. Een verklaring voor deze resultaten zou kunnen zijn dat extraverte en autonome moeders door hun assertieve houding en hun interesse om nieuwe ideeën op te doen (Hendriks et al., 2002) hun gevoelens en reacties flexibeler zijn en ze zich aanpassen aan de internaliserende problemen van adolescenten. Tevens is het goed voor te stellen dat actieve, energieke en naar buiten gerichte moeders, moeilijk om kunnen gaan met het internaliserende gedrag van hun adolescenten en ze hier minder begrip voor tonen doordat dit gedrag tegenover hun eigen gedrag staat. Hierdoor zullen ze wellicht een meer aversieve reactie geven op het gedrag van hun adolescent en minder warmte tonen. Voor de verwachting dat vriendelijkheid, emotionele stabiliteit en consciëntieusheid ook een rol spelen in de relaties tussen internaliserend gedrag en warmte is geen bewijs gevonden. Hiernaast blijkt persoonlijkheid geen rol te spelen in relaties tussen externaliserend gedrag en warmte. Externaliserend gedrag heeft vaak als gevolg dat ouders minder betrokken raken in hun opvoeding (De Haan et al., 2013) en ouders minder energie steken in ouder-adolescent relaties. Dit zou kunnen verklaren waarom persoonlijkheid geen rol speelt in de relaties tussen externaliserend probleemgedrag van adolescenten en warmte door moeders. Ook is er een verschil in rapportages door moeders en door adolescenten. De significante relaties zijn enkel gevonden voor moeders en niet voor adolescenten wat gedeeltelijk kan worden verklaard door de kleine hoofdeffecten in de relaties tussen externaliserend probleemgedrag gemeten door adolescenten en warmte door moeders.

Limitaties en Suggesties voor Toekomstig onderzoek

Er zijn een aantal beperking in het onderzoek waar rekening mee moet worden gehouden bij het interpreteren van de resultaten. Allereerst hebben wij onderzocht in hoeverre bepaalde persoonlijkheidskenmerken een rol spelen in de mate waarin moeders warm opvoeden. Wij hebben enkel gegevens uit 2009 gebruikt en kunnen daarom geen uitspraken doen over veranderingen. Kochanska en collega's (2004) wijzen erop dat de relaties tussen persoonlijkheid en ouderschap door de tijd heen sterker wordt. Prospectief longitudinaal onderzoek is nodig om beter inzicht te krijgen in de rol die probleemgedrag en persoonlijkheid spelen op opvoedgedrag. Ook zou toekomstig onderzoek met herhaalde metingen meer kennis kunnen opleveren over de dynamische en longitudinale relaties tussen probleemgedrag en ouderschap. Longitudinaal onderzoek zou een sterkere relatie tussen probleemgedrag en warme opvoeding kunnen aantonen omdat hierin plotselinge toenames van probleemgedrag minder effect hebben op de relaties. De resultaten uit huidig onderzoek

verklaren niet waarom persoonlijkheid, internaliserend probleemgedrag en externaliserend probleemgedrag gerelateerd is aan warme opvoeding. Een mogelijk mechanisme dat de relaties tussen persoonlijkheid en warme opvoeding kan verklaren is zelfeffectiviteit of ouderschapscompetenties (De Haan, Prinzie, & Deković, 2009). Zelfeffectiviteit is het vertrouwen van een persoon in de eigen bekwaamheid om met succes invloed uit te oefenen op zijn of haar omgeving (Bandura, 1977). Een tweede beperking betreft de kenmerken van de steekproef. De steekproef bestaat uit witte gezinnen uit de middenklasse uit België. De resultaten van dit onderzoek zijn alleen te generaliseren naar gezinnen met deze kenmerken. Vervolgstudies zouden kunnen onderzoeken of de huidige resultaten hetzelfde zijn bij gezinnen met andere kenmerken. De steekproef is geen klinische steekproef waardoor er relatief weinig probleemgedragingen van de adolescenten zijn. Dit kan de kleine effecten in de relaties tussen probleemgedrag en warmte verklaren. Daarnaast zijn, als gevolg van de grote steekproef, alle metingen gedaan met vragenlijsten. Om vertekeningen te verkleinen is het probleemgedrag van adolescenten gemeten met zowel de CBCL als de YSR, maar een meetstrategie waarbij verschillende instrumenten worden gebruikt (bijv. vragenlijsten én observaties) zou probleemgedrag, persoonlijkheid en opvoedgedrag meer nauwkeurig kunnen meten. Een vierde limitatie betreft de controle voor de samenhang tussen de verschillende persoonlijkheidsdimensies. In huidig onderzoek wordt niet gecontroleerd voor deze samenhang vanwege het exploratieve karakter van het onderzoek. Recent longitudinaal onderzoek van de Haan et al. (2012) toont aan dat ouders die hoog scoren op vriendelijkheid en autonomie twee jaar later meer warmte vertonen wanneer er wordt gecontroleerd voor de persoonlijkheidsdimensies. Bij controle voor andere persoonlijkheidsdimensies worden geen longitudinale relaties gevonden tussen extraversie, consciëntieusheid en emotionele stabiliteit en warmte. Toekomstig onderzoek zou zich moeten richten op de relaties tussen persoonlijkheid en opvoeding waarbij wordt gecontroleerd voor samenhang tussen de verschillende persoonlijkheidsdimensies. Ouders bezitten altijd in meer of mindere mate de vijf kenmerken extraversie, vriendelijkheid, consciëntieusheid, emotionele stabiliteit en autonomie. Een score op de ene dimensie hangt (in meerdere of mindere mate) samen met een score op de andere dimensie. Tenslotte worden met huidig onderzoek geen causale relaties aangetoond. Toekomstig longitudinaal onderzoek is nodig om inzicht te krijgen in de rol die persoonlijkheid van moeders en probleemgedrag van adolescenten speelt in opvoedgedrag.

Conclusie

Het huidige onderzoek levert een bijdrage aan de bestaande kennis over de rol van probleemgedrag op de opvoeding in de adolescentie. Naast dat er sprake is van minder warmte in de opvoeding wanneer moeders laag scoren op de persoonlijkheidskenmerken heeft internaliserend of externaliserend gedrag een negatief effect op warmte. Ons onderzoek heeft kennis gegenereerd over welke persoonlijkheidskenmerken, in interactie met internaliserend gedrag, gerelateerd zijn aan de mate waarin moeders warm opvoeden. Ondanks dat de effectgroottes niet groot waren kan er geconcludeerd worden dat meer extraverte en autonome moeders beter om kunnen gaan met internaliserend gedrag bij adolescenten, waardoor moeders beter in staat zijn om warmte in de opvoeding te tonen. Mogelijk kan het behandel-effect van interventies die gericht zijn op internaliserend gedrag vergroot worden wanneer het mogelijk is om moeders te identificeren die hoog scoren op extravertie en autonomie. Een belangrijk doel hierbij zou kunnen zijn om moeders meer bewust te maken van hoe zij zich laten beïnvloeden door het probleemgedrag van hun kind, waardoor zij minder warmte tonen.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profiles*. Burlington, VT: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Achenbach, T. M. (2007a). Youth Self-Report for Ages 11-18. Downloaded August 2008 from: <http://www.aseba.org/support/SAMPLES/YSRSample.pdf>.
- Achenbach, T. M. (2007b). Child Behavior Checklist for Ages 6-18. Downloaded August 2008 from: <http://www.aseba.org/support/SAMPLES/CBCLSample.pdf>.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, *84*, 191-215. doi:10.1037/0033-295X.84.2.191
- Barnes, G. M., & Farrell, M. P. (1992). Parental support and control as predictors of adolescent drinking, delinquency, and related problem behaviors. *Journal of Marriage and the Family*, *54*, 763–776. doi:10.2307/353159
- Barrera, M., Prelow, H. M., Dumka, L. E., Gonzales, N. A., Knight, G. P., Michaels, M. L., Roosa, M. W., & Tein, J. (2002). Pathways from family economic conditions to adolescents distress: Supportive parenting, stressors outside the family, and deviant peers. *Journal of Community Psychology*, *30*, 135-152. doi:10.1002/jcop.10000
- Bell, R. Q. (1968). A reinterpretation of the direction of effects in studies of socialization. *Psychological review*, *75*, 81-95. doi:10.1037/h0025583
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child development*, *55*, 83-96. doi:10.2307/1129836
- Belsky, J., Crnic, K., & Woodworth, S. (1995). Personality and parenting: Exploring the mediating role of transient mood and daily hassles. *Journal of Personality*, *63*, 905-929. doi:10.1111/1467-6494.ep9512221958
- Bolger, N., & Zuckerman, A. (1995). A framework for studying personality in the stress process. *Journal of Personality and Social Psychology*, *69*, 890–902.
- Bouchard, G., Guillemette, A., & Landry-Léger, N. (2004). Situational and dispositional coping: An examination of their relation to personality, cognitive appraisals, and psychological distress. *European Journal of Personality*, *18*, 221–238.
- Branje, S. J. T., van Lieshout, C. F. M., & van Aken, M. A. G. (2004). Relations between Big Five personality characteristics and perceived support in adolescents' families. *Journal of Personality and Social Psychology*, *86*, 615–628. doi:10.1037/0022-3514.86.4.615

- Browne, D. T., Meunier, J. C., O'Connor, T. G., & Jenkins, J. M. (2012). The role of parental personality traits in differential parenting. *Journal of Family Psychology, 26*, 542-553. doi:10.1037/a0028515
- Campbell S. B., Shaw D. S., & Gilliom M. (2000). Early externalizing behavior problems: Toddlers and preschoolers at risk for later maladjustment. *Development and Psychopathology, 12*, 467-488. doi:10.1017/S0954579400003114
- Caspi, A., & Moffit, T. E. (1993). When do individual differences matter? A paradoxical Theory of Personality Coherence. *Psychological Inquiry, 4*, 247-271. doi:10.1207/s15327965pli0404_1
- Clark, L. A., Kochanska, G., & Ready, R. (2000). Mothers' personality and its interaction with child temperament as predictors of parenting behavior. *Journal of Personality and Social Psychology, 79*, 274-285. doi:10.1037/1089-2875.79.2.274
- Connor-Smith, J. K., & Flachsbart, C. (2007). Relations between personality and coping: A meta-analysis. *Journal of Personality and Social Psychology, 93*, 1080-1107.
- Coplan, R. J., Bowker, A., & Cooper, S. M. (2003). Parenting daily hassles, child temperament, and social adjustment in preschool. *Early Childhood Research Quarterly, 18*, 376-395.
- COTAN (1999). *Beoordelingssysteem voor de Kwaliteit van Tests*. COTAN, Commissie Testaangelegenheden Nederland van het Nederlands Instituut van Psychologen, NIP.
- Crouter, A. C., & Head, M. R. (2002). Parental monitoring and knowledge of children. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Being and becoming a parent* (pp. 461-483). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- David, J. P., & Suls, J. (1999). Coping efforts in daily life: Role of Big Five traits and problem appraisals. *Journal of Personality, 67*, 265-294.
- Deković, M., Janssens, J. M. A. M., & van As, N. M. C. (2003). Family predictors of antisocial behavior in adolescence. *Family Process, 42*, 223-235. doi:10.1111/j.1545-5300.2003.42203.x
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Reiser, M., ... Guthrie, I. K. (2001). The relations of regulation and emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Development, 72*, 1112-1134. doi:10.1111/1467-8624.00337

- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Guthrie, I. K., & Reiser, M. (2000). Dispositional emotionality and regulation: Their role in predicting quality of social functioning. *Journal of Personality and Social Psychology*, *78*, 136-157. doi:10.1037/0022-3514.78.1.136
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative “descriptive of personality”: The Big-Five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, *59*, 1216-1229. doi:10.1037/0022-3514.59.6.1216
- Gallagher, K. C. (2002). Does child temperament moderate the influence of parenting on adjustment? *Developmental Review*, *22*, 623–643.
- de Haan, A. D., Prinzie, P., & Deković, M. (2009). Mothers’ and fathers’ personality and parenting: The mediating role of sense of competence. *Developmental Psychology*, *45*, 1695-1707.
- de Haan, A. D., Deković, M., & Prinzie, P. (2012). Longitudinal impact of parental and adolescent personality on parenting. *Journal of Personality and Social Psychology*, *102*, 189-199. doi:10.1037/a0025254
- de Haan, A. D., Soenens, B., Deković, M., & Prinzie, P. (2013). Effects of childhood aggression on parenting during adolescence: The role of parental psychological need satisfaction. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, *42*, 393-404. doi:10.1080/15374416.2013.769171
- Hafen, C. A., & Laursen, B. (2009). More problems and less support: Early adolescent adjustment forecasts changes in perceived support from parents. *Journal of Family Psychology*, *23*, 193-202. doi:10.1037/a0015077
- Hendriks, A. A. J., Hofstee, W. K. B., & De Raad, B. (1999a). *De Five Factor Personality Inventory*. Lisse: Swets Test Publishers.
- Hendriks, A. A. J., Hofstee, W. K. B., & De Raad, B. (1999b). The Five-Factor Personality Inventory (FFPI). *Personality and Individual Differences*, *27*, 307-325. doi:10.1016/S0191-8869(98)00245-1
- Hendriks, A. A. J., Hofstee, W. K. B., & De Raad, B. (2002). The Five-Factor Personality Inventory: Assessing the Big Five by means of brief and concise statements. In B. De Raad & M. Perugini (Eds.), *Big Five Assessment* (pp. 79-108). Seattle, WA: Hogrefe and Huber.
- Herman, M. A., & McHale, S. M. (1993). Coping with parental negativity: Links with parental warmth and child adjustment. *Journal of Applied Developmental Psychology*, *14*, 121-136. doi:10.1016/0193-3973(93)90027

- Hinshaw, S. P. (1987). On the distinction between attentional deficits/hyperactivity and conduct problems/aggression in child psychopathology. *Psychological Bulletin*, *101*, 443–463. doi:10.1037/0033-2909.101.3.443
- Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V., Laan, P. H., Smeenk, W., & Gerris, J. R. M. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *37*, 749-775
- Holmbeck, G. N., Paikoff, R. L., & Brooks-Gunn, J. (1995). Parenting adolescents. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Children and parenting* (pp. 91–118). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Hosley, C. A., & Montemayor, R. (1997). Fathers and adolescents. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (pp. 162-178). New York: John Wiley.
- Huh, D., Tristan, J., Wade, E., & Stice, E. (2006). Does problem behavior elicit poor parenting? A prospective study of adolescent girls. *Journal of Adolescent Research*, *21*, 185-204. doi:10.1177/0743558405285462
- Karavasilis, L., Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2003). Associations between parenting style and attachment to mother in middle childhood and adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, *27*, 153-164. doi:10.1080/01650250244000155
- LeMasters, E. E. & DeFrain, J. (1989). *Parents in contemporary America. A sympathetic view*. Belmont, CA: Wadsworth
- Lee-Baggley, D., Preece, M., & DeLongis, A. (2005). Coping with interpersonal stress: Role of Big Five traits. *Journal of Personality*, *73*, 1141–1180.
- Locke, L. M., Prinz, R. J. (2002). Measurement of parental discipline and nurturance. *Clinical Psychology Review*, *22*, 895–929. doi:10.1016/S0272-7358(02)00133-2
- Losoya, S. H., Callor, S., Rowe, D. C., & Goldsmith, H. H. (1997). The origins of familial similarity in parenting: A study of twins and adoptive siblings. *Developmental Psychology*, *33*, 1012–1024.
- McCartney, K., & Rosenthal, R. (2000). Effect size, practical importance, and social policy for children. *Child Development*, *71*, 173–180. doi:10.1111/1467-8624.00131
- McCrae, R. R., & Costa, P. T., Jr. (1999). A five-factor theory of personality. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of Personality: Theory and Research* (pp. 139-153). New York: Guilford Press.

- McLeod, B. D., Weisz, J. R., & Wood, J. J. (2007) Examining the association between parenting and childhood depression: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review, 27*, 986-1003
- Metsäpelto, R. L., & Pulkkinen, L. (2003). Personality traits and parenting: Neuroticism, extraversion, and openness to experience as discriminative factors. *European Journal of Personality, 17*, 59–78. doi:10.1002/per.468
- Morris, A. S., Cui, L., & Steinberg, L. (2013). Parenting research and themes: What we have learned and where to go next. In Larzelere, R.E., Morris, A.S., & Harrist, A.W. (Eds.), *Authoritative parenting: Synthesizing nurturance and discipline for optimal child development* (pp. 35-58). Washington, DC: American Psychological Association.
- Patterson, G. R., DeBaryshe, B. D., & Ramsey, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. *The American Psychologist, 44*, 329–335. doi:10.1037/0003-066X.44.2.329
- Prinzle, P., Onghena, P., Hellinckx, W., Grietens, H., Ghesquière, P., & Colpin, H. (2003). The additive and interactive effects of parenting and children's personality on externalizing behaviour. *European Journal of Personality, 17*, 95-117. doi:10.1002/per.467
- Prinzle, P., Deković, M., van den Akker, A. L., De Haan, A. D., Stoltz, S. E. M. J., & Hendrik, A. A. J. (2012). Fathers' personality and its interaction with children's personality as predictors of perceived parenting behavior six years later. *Personality and Individual Differences, 52*, 183–189. doi:10.1016/j.paid.2011.10.012
- Prinzle, P., Stams, G. J. J. M., Deković, M., Reijntjes, A. H. A., & Belsky, J. (2009). The relations between parents' Big Five personality factors and parenting: A meta-analytic review. *Journal of Personality and Social Psychology, 97*, 351–362. doi:10.1037/a0015823
- Rieffe, C., Oosterveld, P., Miers, A. C., Terwogt, M. M., & Ly, V. (2008). Emotion awareness and internalising symptoms in children and adolescents: The Emotion Awareness Questionnaire revised. *Personality and Individual Differences, 45*, 756-761. doi:10.1016/j.paid.2008.08.001
- Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological Reports, 77*, 819-830. doi:10.2466/pr0.1995.77.3.819

- Rothbart, M. K., & Putnam, S. P. (2002). Temperament and socialization. In L. Pulkkinen & A. Caspi (Eds.), *Paths to successful development: Personality in the life course* (pp. 19–45). New York: Cambridge University Press.
- Rothbaum, F., & Weisz, J.R. (1994). Parental caregiving and child externalizing behavior in nonclinical samples: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 116*, 55–74. doi:10.1037/0033-2909.116.1.55
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H., & Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology, 50*, 89-99. doi:10.1080/00049539808257539
- Shiner, R., & Caspi, A. (2003). Personality differences in childhood and adolescence: Measurement, development, and consequences. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 44*, 2-32. doi:10.1111/1469-7610.00101
- Shrivastava, A., & Mukhopadhyay, A. (2009). Alienation and emotional intelligence of adolescence with internalising symptoms. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology, 35*, 99-105.
- Smith, C. L., Spinrad, T. L., Eisenberg, N., Gaertner, B. M., Popp, T. K., & Maxon, E. (2007). Maternal personality: Longitudinal associations to parenting behavior and maternal emotional expressions toward toddlers. *Parenting: Science and Practice, 7*, 305–329. doi:10.1080/15295190701498710
- Sourander, A., Helstelä, L., & Helenius, H. (1999). Parent-adolescent agreement on emotional and behavioral problems. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 34*, 657-663. doi:10.1007/s001270050189
- Spinath, F., & O'Connor, T. (2003). A behavioral genetic study of the overlap between personality and parenting. *Journal of Personality, 71*, 785–808. doi:10.1111/1467-6494.7105004
- Verhulst, F. C., Van der Ende, J., & Koot, H. M. (1996). *Handleiding voor de CBCL/4-18 [Manual for the CBCL/4-18]*. Rotterdam, Netherlands: Department of Child and Adolescent Psychiatry, Sophia Children's Hospital/Erasmus University.
- Vondra, J., Sysko, H. B., & Belsky, J. (2005). Developmental origins of parenting: Personality and relationship factors. In T. Luster & L. Okagaki (Eds.), *Parenting: An ecological perspective* (2nd ed., pp. 35–71). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Bijlage 1

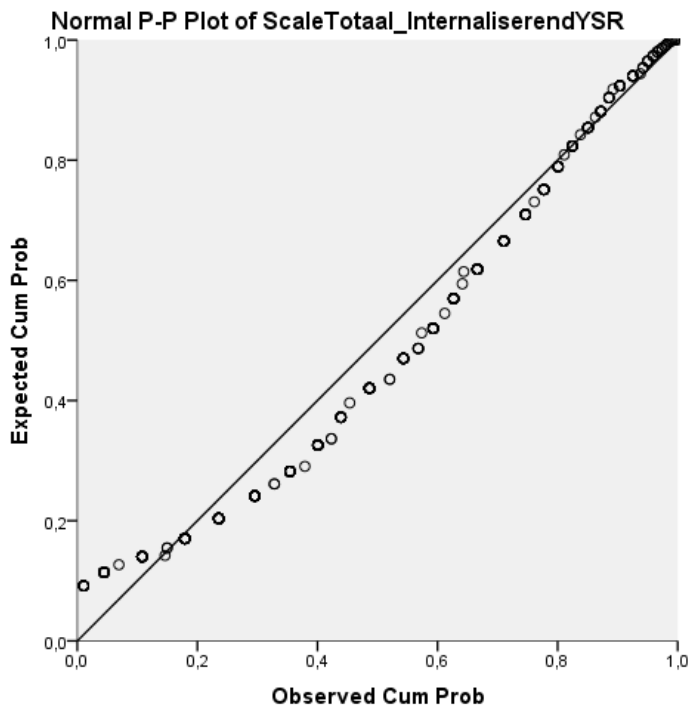
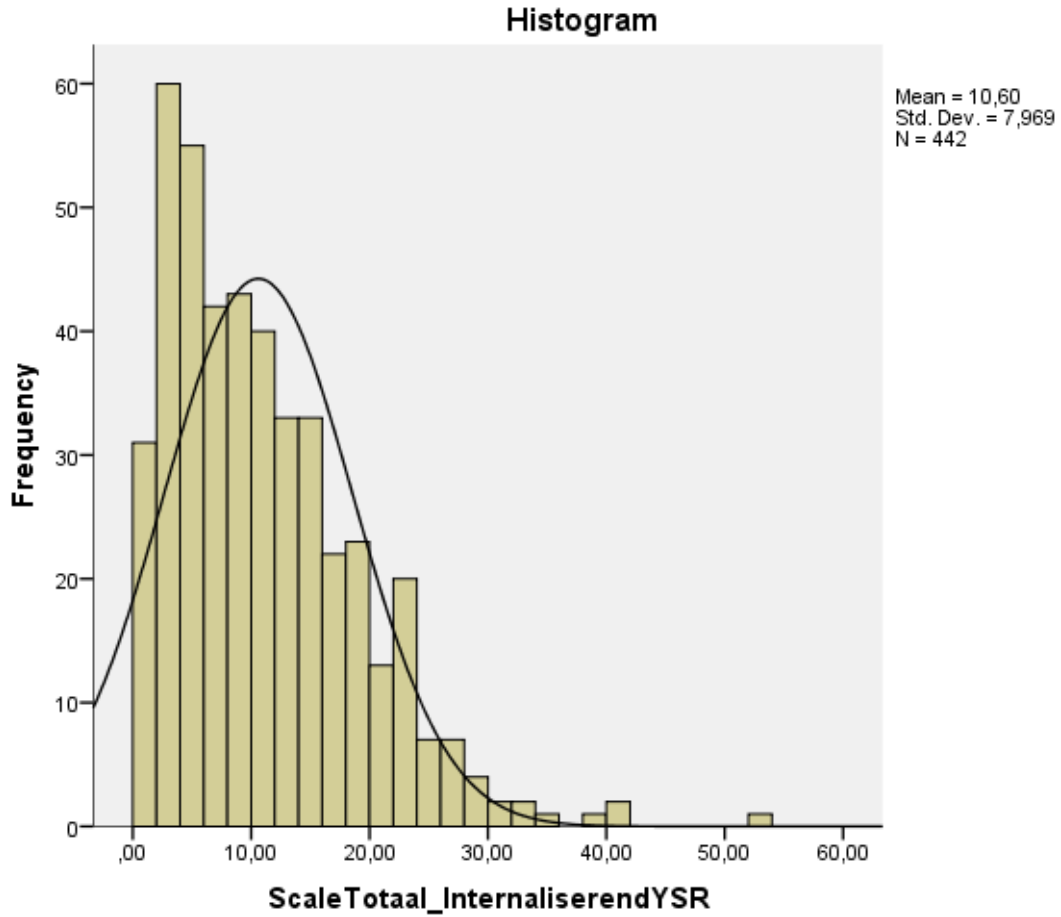
Kwaliteit data

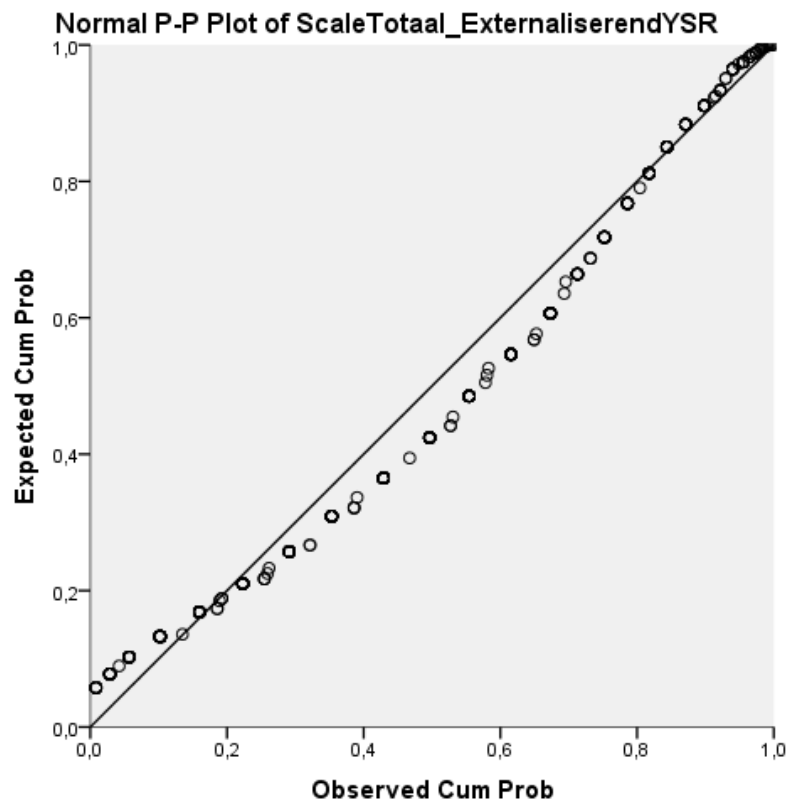
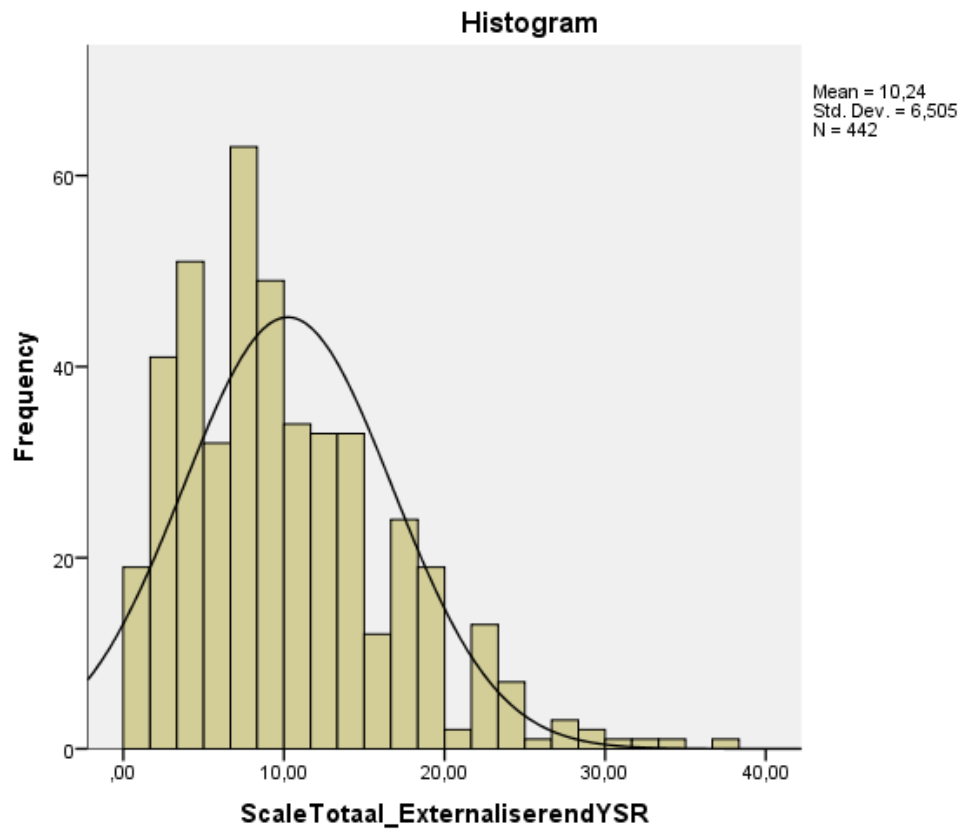
De FFPI bestaat uit vijf schalen (Extraversie, Vriendelijkheid, Conscientieusheid, Autonomie en Emotionele Stabiliteit). Voordat de data is gebruikt is er eerst gecorrigeerd voor acquiescence (sociale wenselijkheid). Met behulp van frequentietabellen is er gecontroleerd op codeerfouten. De FFPI is gecontroleerd op missende waarden. Per vraag waren er maar maximaal 3 missende waarden bij 442 respondenten. Bij de PPQ hebben twee respondenten op vraag drie de antwoordmogelijkheid drie én vier aangekruist. Tevens zijn er twee vragen niet ingevuld. Bij vraag acht en elf is eenzelfde codeerfout gevonden. Gezien het totaal aantal ingevulde antwoorden van méér dan 440 is besloten niks met de missende waarde (max. 2 per item) en codeerfouten te doen. Bij de CBCL wordt per vraag maximaal zeven keer eenzelfde codeerfout gegeven. Dit is het bij vraag 94 het hoogst. Iedere vraag is echter minimaal door 436 respondenten, volgens de instructies, ingevuld waardoor er besloten is niets met de codeerfouten te doen. Van de 433 respondenten die CBCL hebben ingevuld zijn er max. 9 missende waarden per vraag. Omdat dit percentage erg klein is, is besloten niets te doen met de missende waarden.

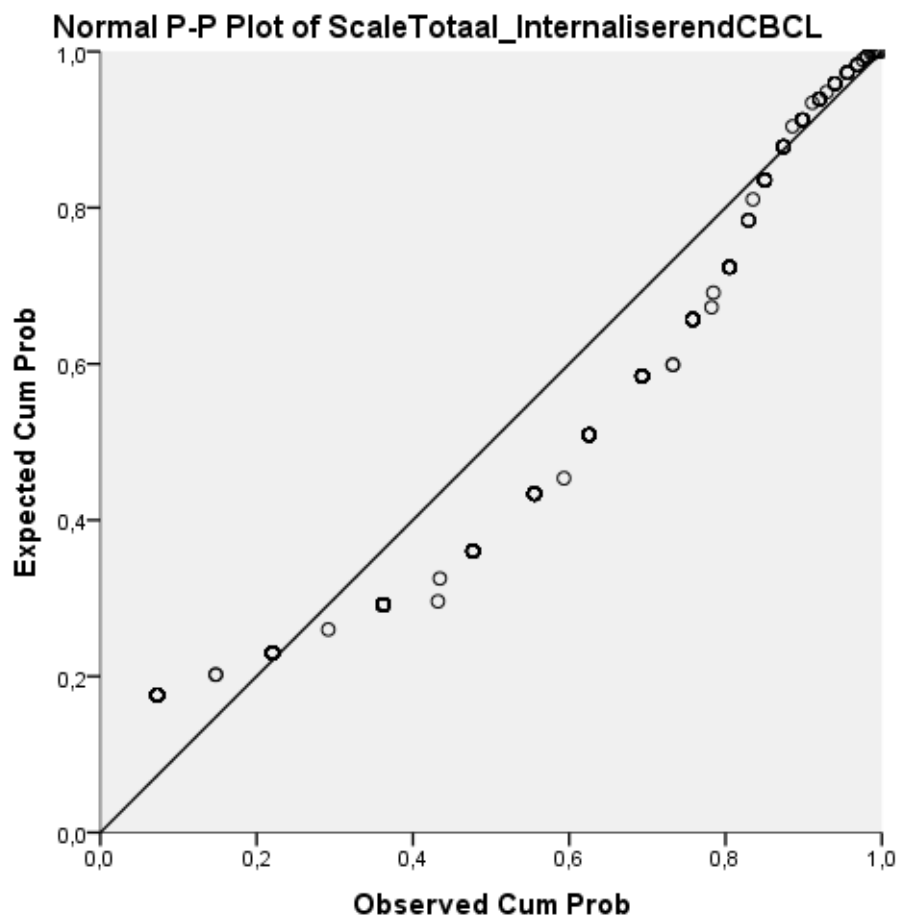
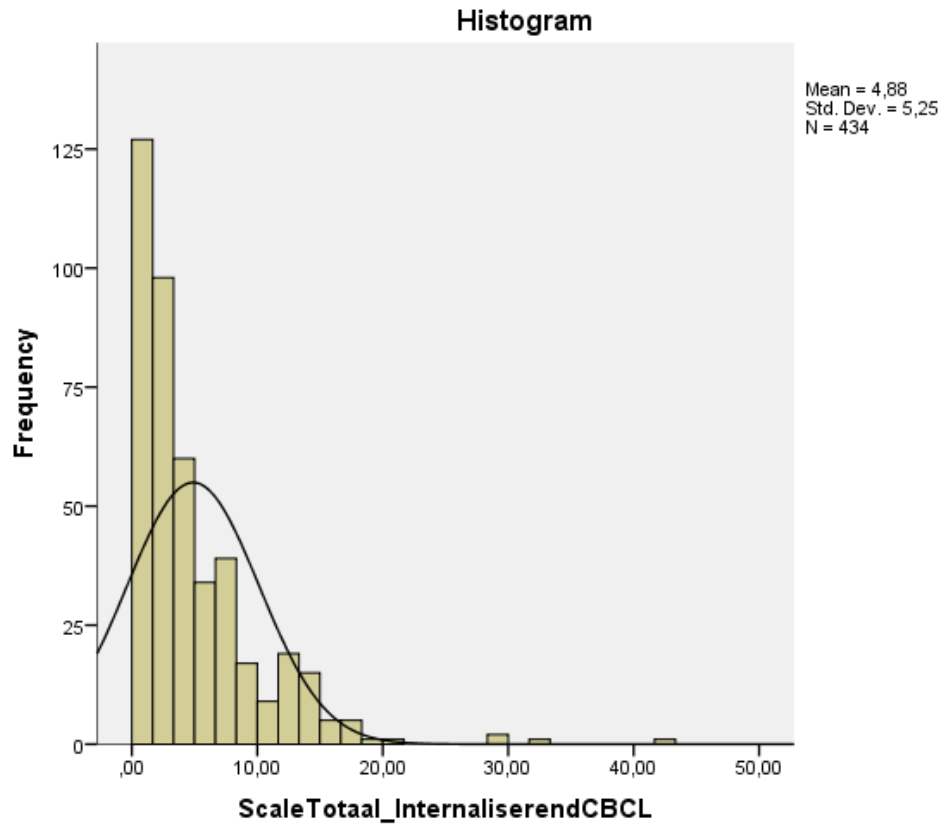
Assumpties voor Multiple regressie:

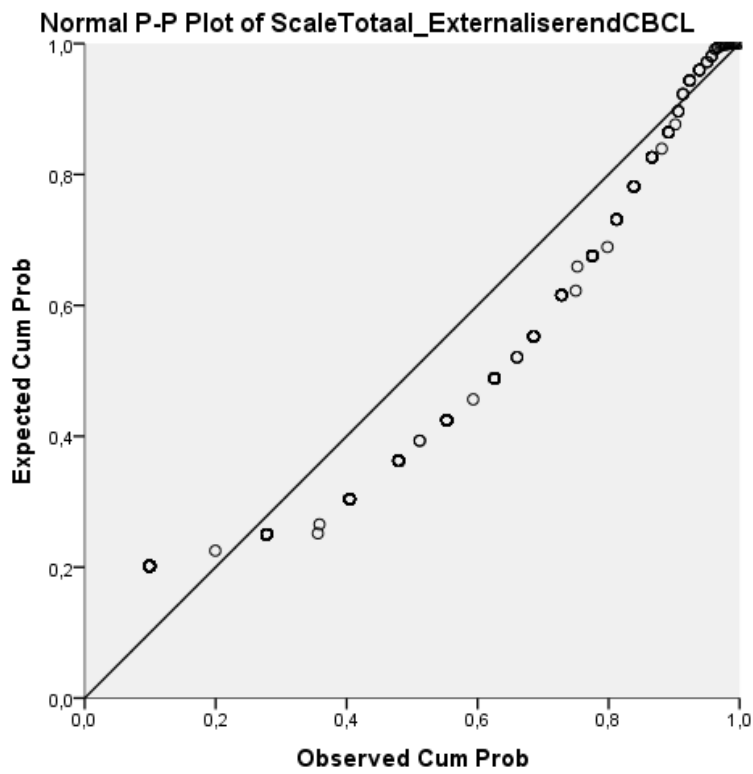
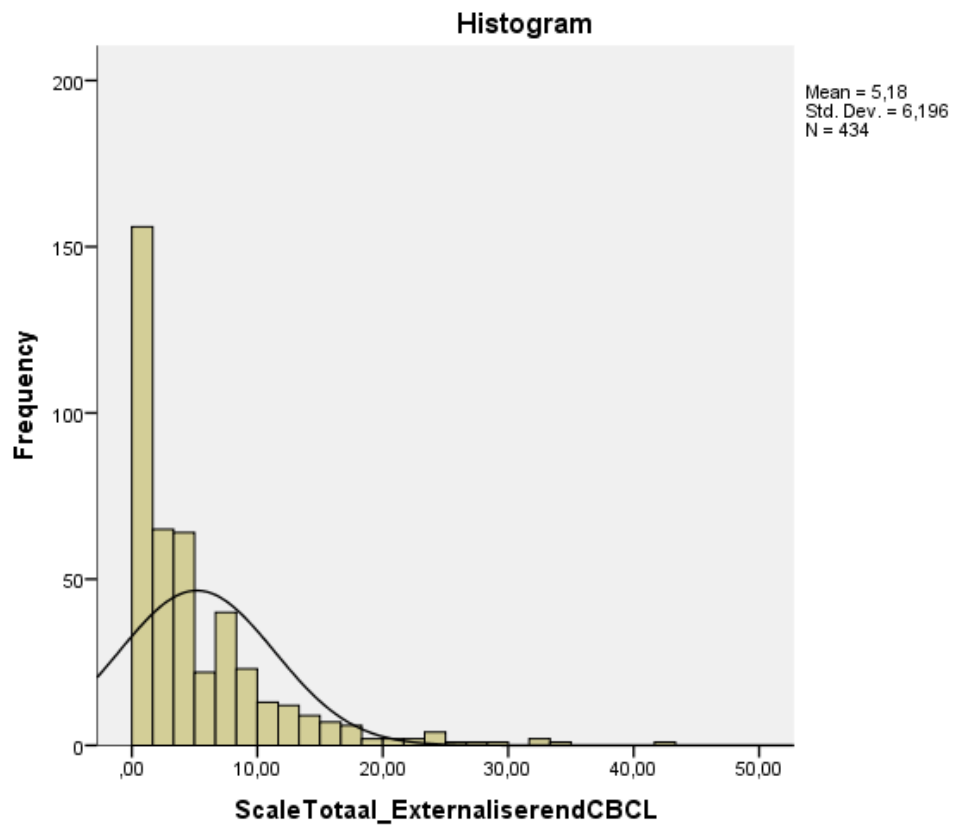
Normaalverdeling schalen:

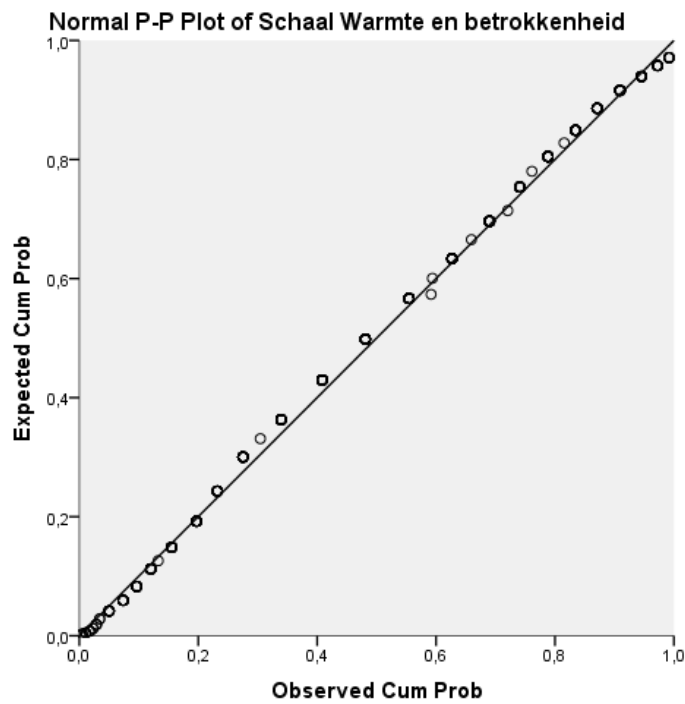
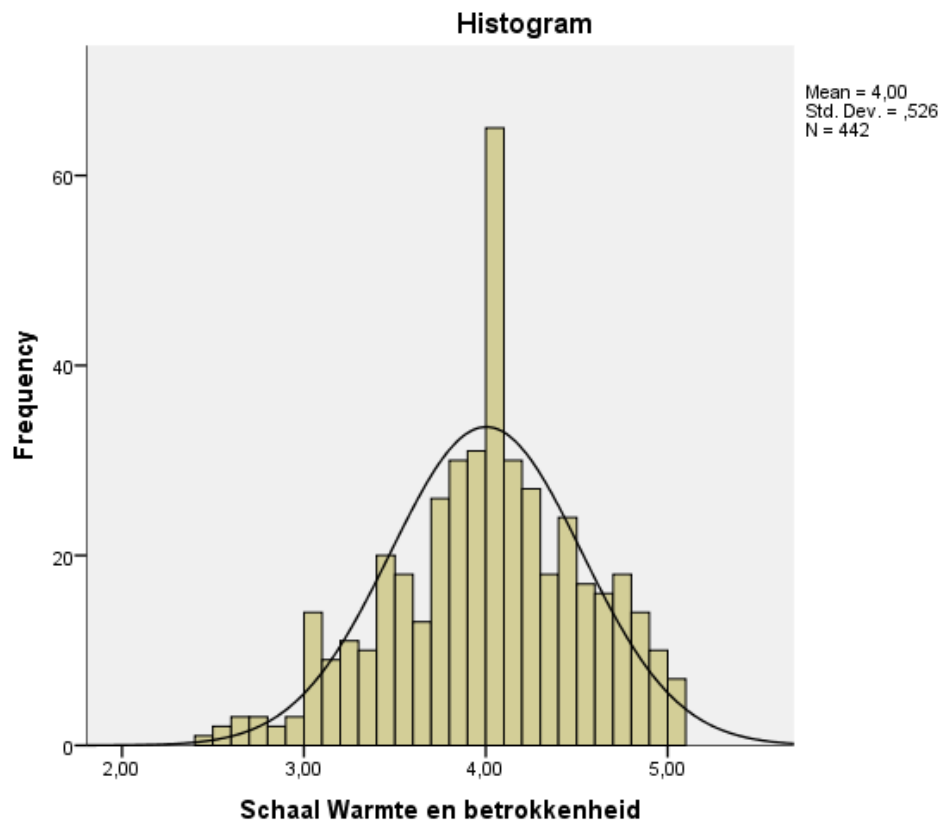
Er zijn histogrammen en P-P plots gemaakt om te controleren op normaalverdeling en op uitschieters. Voor internaliserend en externaliserend gedrag (YSR en CBCL) is er sprake van een schending van de assumpties. De histogrammen zijn niet normaal verdeeld en de punten in de P-P Plot liggen niet langs de diagonale lijn. Voor warmte en de vijf persoonlijkheidskenmerken is er wel sprake van een normaalverdeling en liggen de punten in de P-P Plot redelijkerwijs langs de diagonale lijn. De residuen zijn normaal verdeeld.

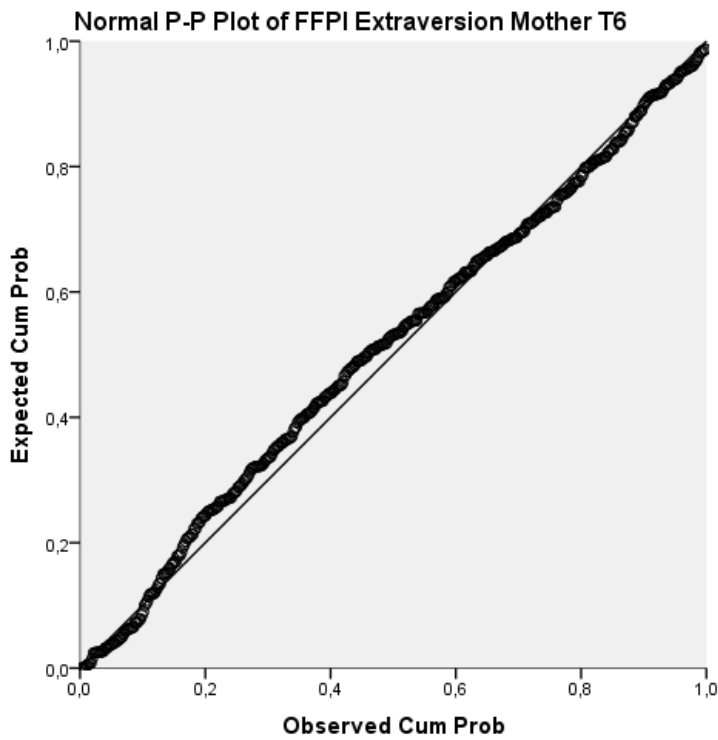
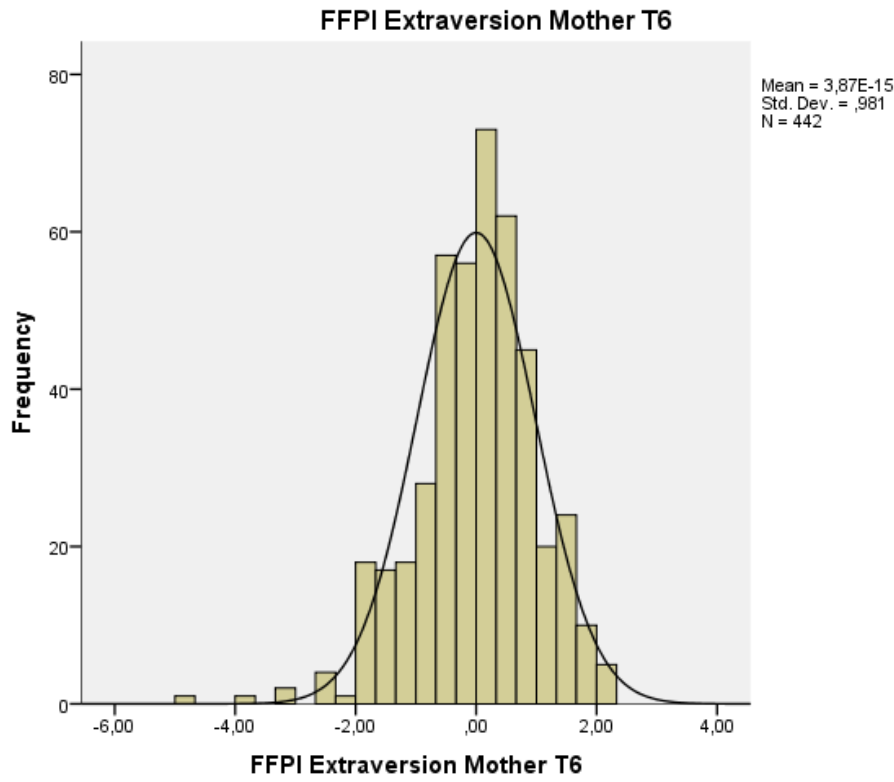

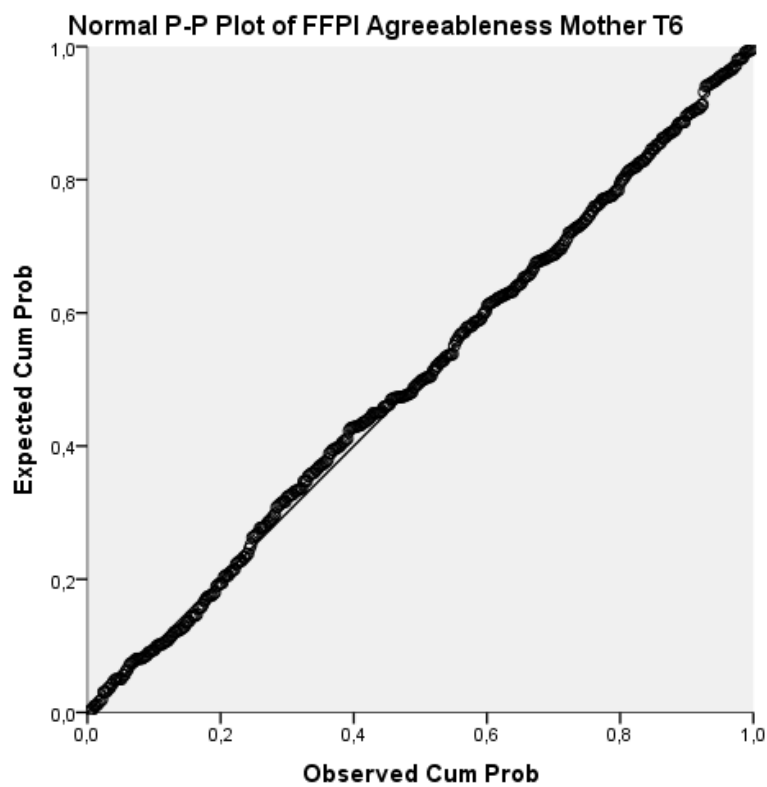
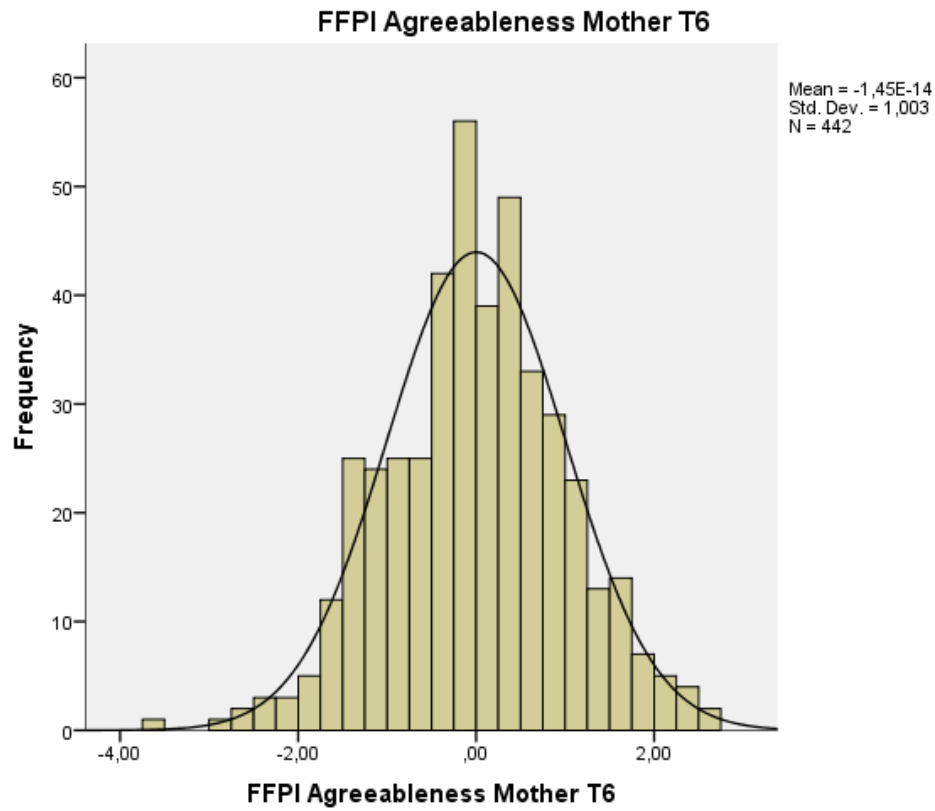

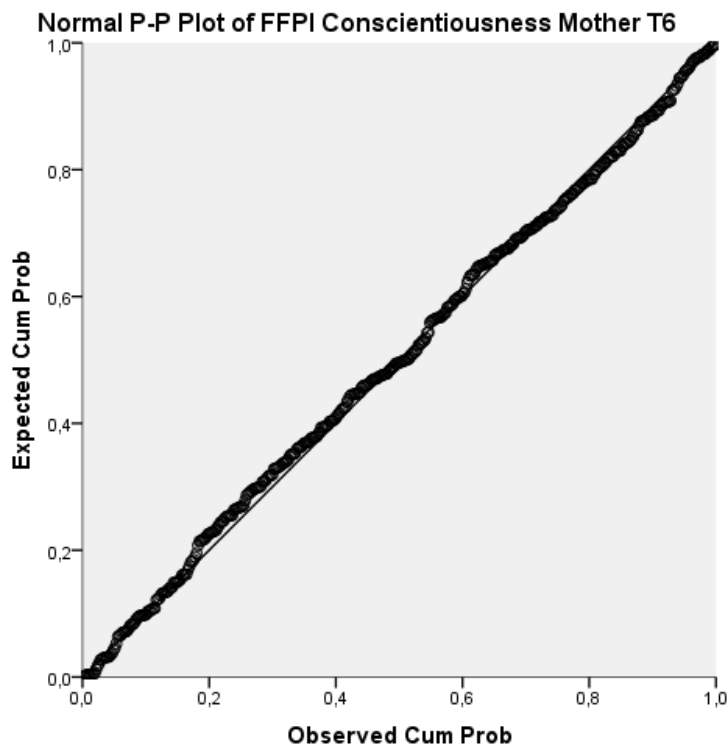
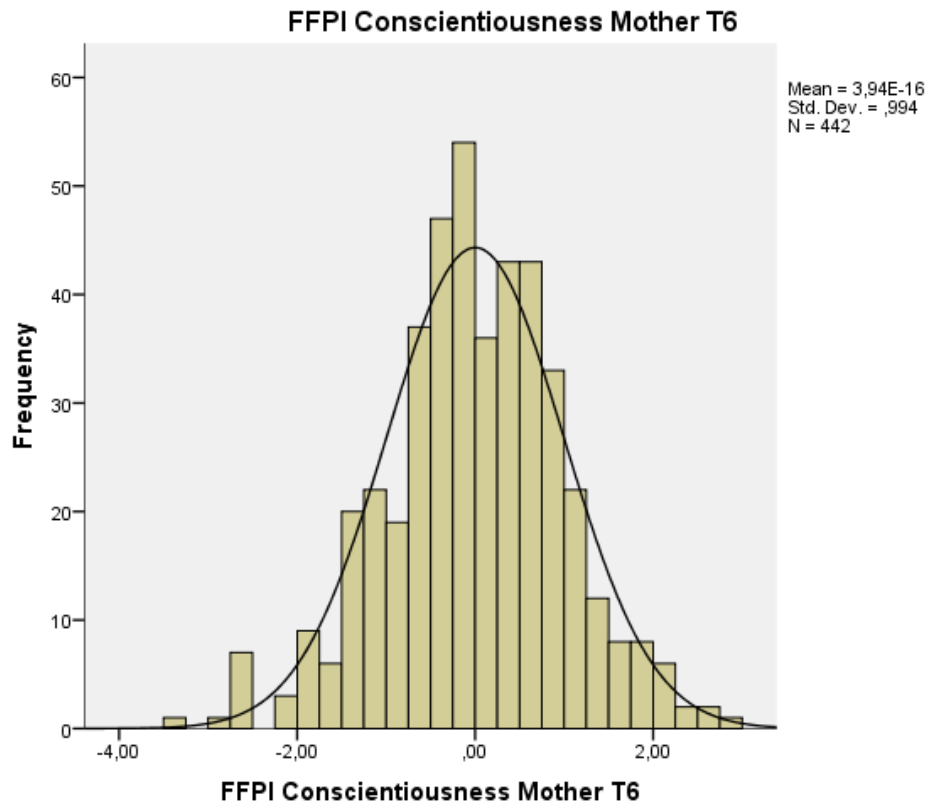

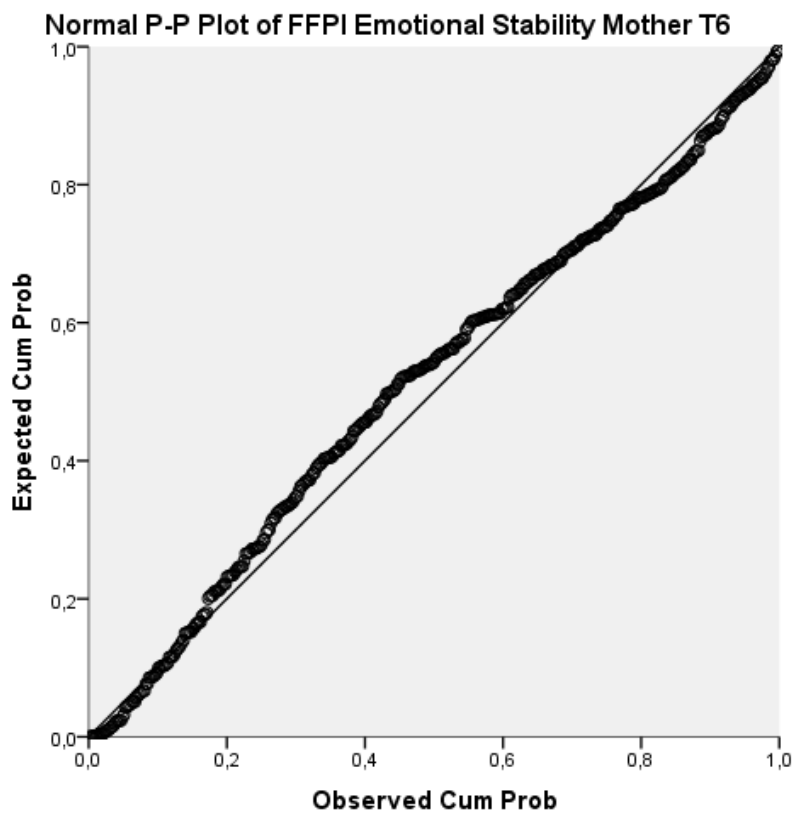
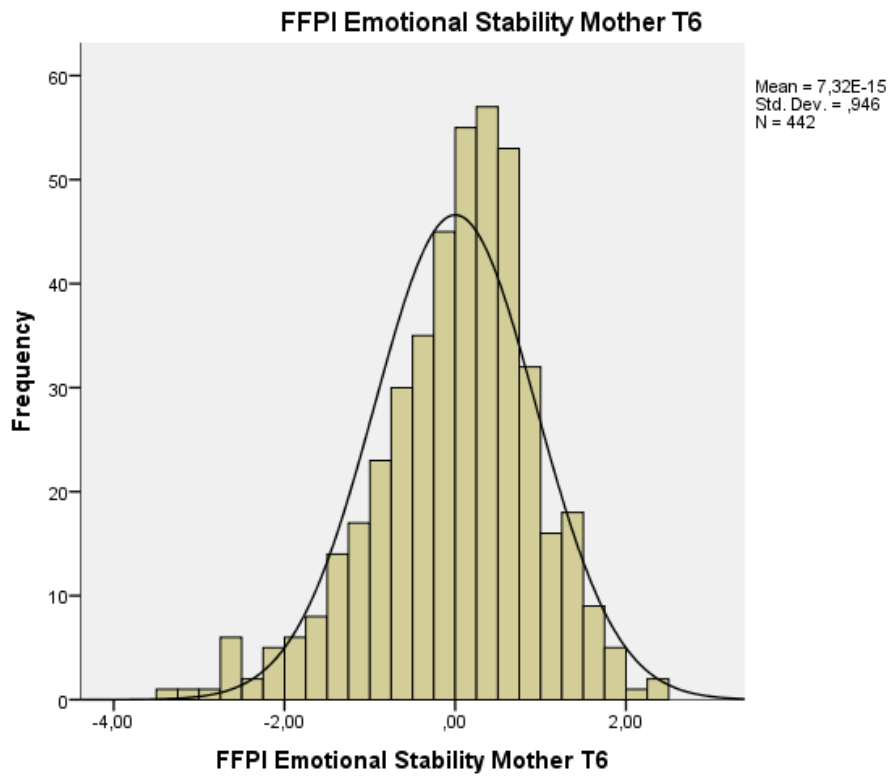

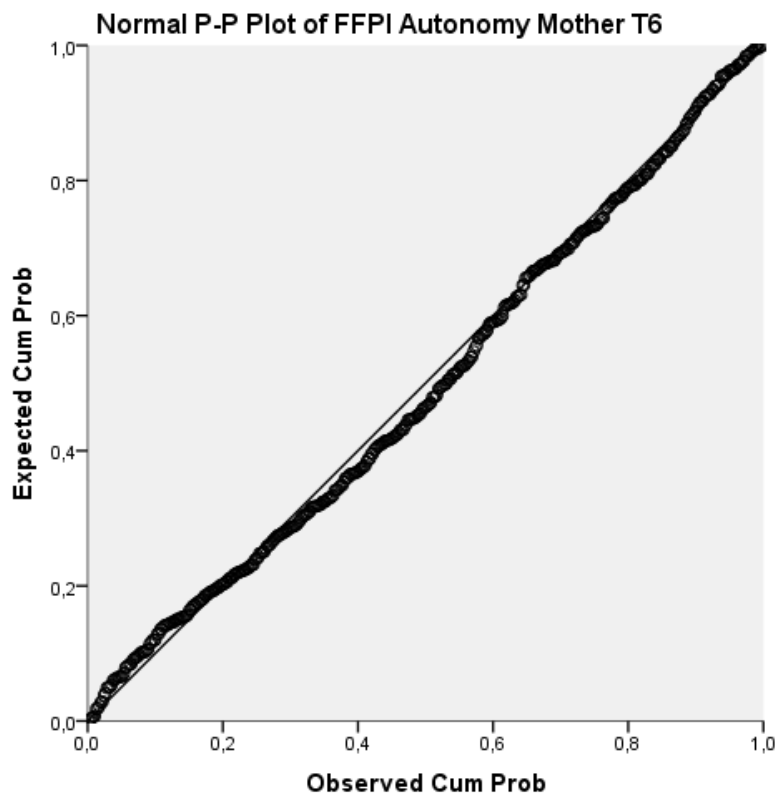
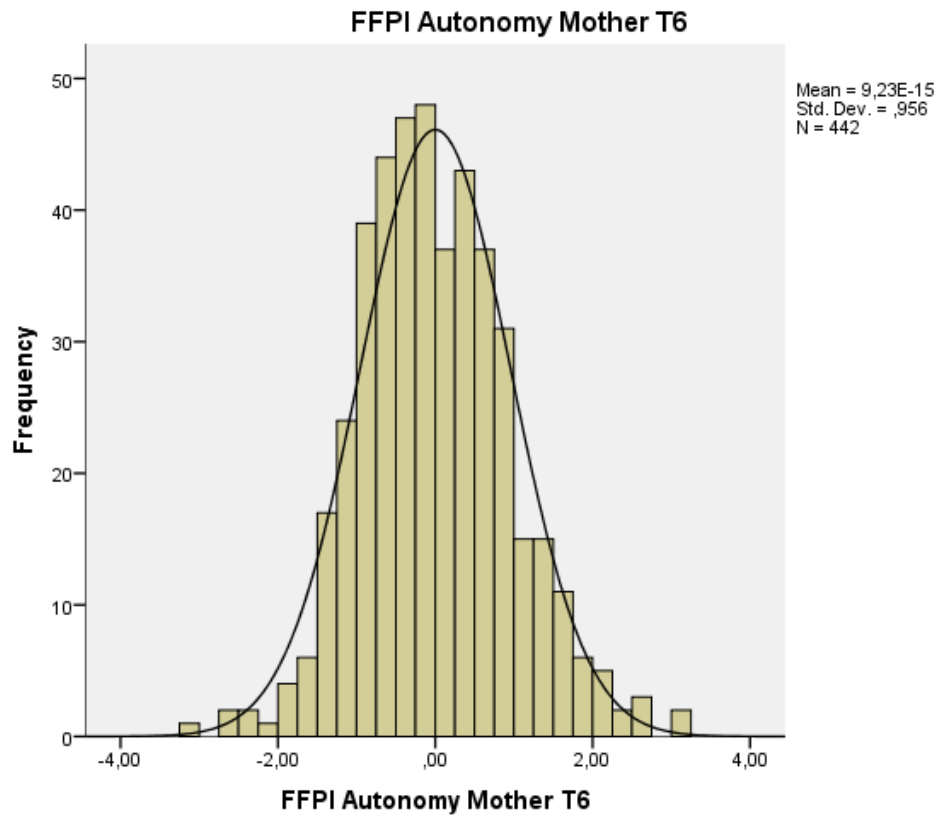

Hierna is gecontroleerd op heteroscedasticiteit. Er is geen patroon te zien in de scatterplot. Hierom wordt aan de voorwaarde voor heteroscedasticiteit voldaan.

